

”MEILLE SE ON TYÖTÄ, MUTTA HEILLE SE ON KOKO ELÄMÄ”

Perhekeskus Viisikon nuoret vaikuttajat ja
yhteistutkimisen mallintaminen

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi
Opinnäytetyö (Ylempi AMK)
Digitalisaatio ja
liiketoimintaosaaminen
Kevät 2018
Marika Norta ja Elina Rantalainen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi ylempi (AMK)

NORTA, MARIKA & RANTALAINEN, ELINA: ”Meille se on työtä, mutta heille se on koko elämä”
– Perhekeskus Viisikon nuoret vaikuttajat ja yhteistutkimisen mallintaminen

77 sivua, 13 liitesivua

Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli edistää yhteistutkimisen keinoin asiakkaiden osallisuutta kehittämistyöhön Perhekeskus Viisikossa. Kehittämishankkeen tarkoituksena oli koostaa malli yhteistutkimisesta.

Tavoitteeseen ja tarkoitukseen pääsemiseksi kehittämishankkeen aikana toteutettiin keväällä 2017 nuorten vaikuttajien ja Perhekeskus Viisikon työntekijöiden kanssa yhteistutkimistapaamisia. Nuoria vaikuttajia yhdisti kokemus Perhekeskus Viisikossa asumisesta ja kuuluminen lastensuojelun jälkihuollon piiriin. Yhteistutkimisryhmään osallistui viisi nuorta vaikuttajaa sekä kolme työntekijää Perhekeskus Viisikosta.

Kehittämishankkeen aineisto kerättiin menetelmä- ja tutkijatriangulaatiota hyödyntäen. Aineistoa kerättiin yhteistutkimisryhmässä kokemuksellisesti havainnoiden ja osallistuen toimintaan sekä kehittämishankkeen ohjausryhmää puolisturkturoidusti fokusryhmähaastatellen. Kehittämishankkeen aineistot koostuivat 90 minuuttisesta ääninauhasta ja 11:stä litteroidusta tekstisivusta, kolmesta vastauslomakkeesta, 10:stä sivusta muistiinpanoja sekä tutkimuspäiväkirjaa. Kerätty aineisto oli laadullista, kehittämishanke toimintatutkimusmainen ja tulokset tiivistettiin sisällönanalyysilla.

Johtopäätöksenä esitettiin Perhekeskus Viisikon nuorten vaikuttajien yhteistutkimuskokemuksesta tiivistyneet yhteistutkimista kuvaavat tärkeimmät pääteemat: kohtaaminen, avoin tiedonkulku, kokemuksellisuus ja oppiva asenne. Saatuja tuloksia verrattiin yhteistutkimisen sekä yhteistoiminnallisuuden periaatteisiin. Tulosten pohjalta laadittiin mallinnos ja esittelyvideon kohtausluettelo yhteistutkimisen toteuttamisesta.

Jatkokehittämisenä yhteistutkimista voi tutkia nuorten vaikuttajien näkökulmasta sekä kehittää rekrytointiprosessia. Lisäksi yhteistutkimisen juurruttaminen vaatii struktuurin ja prosessien kehittämistyötä.

Avainsanat: lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma, nuoret vaikuttajat, Perhekeskus Viisikko, suhdeperustainen lastensuojelutyö, yhteistutkiminen, yhteistoiminnallinen johtaminen

Lahti University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social and Health Care

NORTA, MARIKA & RANTALAINEN, ELINA: "To us it's work but to them it's whole life"
- The Young Impactors
and joint research
modeling in Family
Center Viisikko

77 pages, 13 pages of appendices

Spring 2018

ABSTRACT

The objective of this development project was to enhance client's involvement to the Family Center Viisikko development by joint research. The purpose of this development project was to compile a model and guide of the joint research method.

To reach the objective and the purpose during the development project in spring 2017, it was organized by the Young Impactors and Family Center Viisikko's employees joint research meetings. The Young Impactors were connected with the experience living in Family Center Viisikko as well as being in child protection after-care.

The material of the development project was gathered by method and researcher triangulation. In order to gather the material, researcher observed and participated the joint research group and organized half structured focus group interview to the employees. The material were recorded, forms, notes and research journal. The gathered material was qualitative, the project based on action research method and the results were analyzed by content analysis.

As a conclusion, was presented the four main themes of making the joint research in Family Center Viisikko: encounter, open communication, experiential and learning attitude. The results were compared to the principals of joint research and joint functional management. The model of the joint research was gathered based on the results.

Further development of the joint research can be observed from the Young Impactors' side and develop the recruiting process. To instill the joint research into work it requires structures and process development.

Key words: child- and family services modification programme, Family Center Viisikko, joint research, joint functional management, relationship based child protection work, young impactors

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELUTYÖN KEHITTÄMISSUUNNAT	4
2.1	Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma	5
2.2	Digitalisaatio ja lastensuojelu	7
2.3	Kehittämishanke Perhekeskus Viisikossa	9
3	YHTEISTUTKIMINEN MENETELMÄNÄ	14
3.1	Yhteistutkimisen periaatteet	15
3.2	Kehittämishankkeen nuoret vaikuttajat	19
4	AMMATTILAISET TYÖKULTTUURIMUUTOKSESSA	21
4.1	Suhdeperustainen lastensuojelutyö	22
4.2	Yhteistoiminnallinen menetelmä ja johtaminen	24
5	KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITE	30
6	MENETELMÄT JA AINEISTO	31
6.1	Toimintatutkimus	31
6.2	Narratiivinen tutkimusote	32
6.3	Aineiston keruu ja analysointi	33
6.4	Kehittämishankkeen eettisyys ja luotettavuus	34
7	KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN	35
8	AINEISTON ANALYYSI	39
9	KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET	42
9.1	Asiakkaiden osallisuuden edistäminen ja kehittämistyöskentely	42
9.2	Yhteistutkimisen mallintaminen ja digitaalisuus	45
10	TULOSTEN TULKINTA	48
11	YHTEISTUTKIMISEN MALLINTAMINEN	54
12	POHDINTA	58
12.1	Eettisyys ja luotettavuus	60
12.2	Kehittämishankkeen vaikuttavuus	65
	LÄHTEET	67
	LIITTEET	78

1 JOHDANTO

Tämän työelämälähtöisen kehittämishankkeen juuret ovat Peruspalvelukeskus Oivan (Oiva) hyvinvointipalvelujen tulosalueen strategisissa painopistealueissa. Kehittämishankkeemme tavoitteena oli yhteistutkimisen periaatteiden avulla lisätä asiakasosallisuutta ja sitä kautta lisätä lastensuojelun vaikuttavuutta ja inhimillisempää tapaa tehdä lastensuojelutyötä. Tarkoituksena oli mallintaa kehittämishankkeen kautta yhteistutkimista ja jatkossa helpottaa yhteistutkimisen periaatteella toimivien ryhmien luomista osaksi pysyvää tapaa tehdä lastensuojeluntyötä sekä kehittää palveluja yhdessä asiakkaiden kanssa toimivimmiksi ja vaikuttavimmiksi.

Perhekeskus Viisikko (Viisikko) kuului kehittämishankkeen alkaessa Oivan lastensuojeluyksikköön, joka palveli Oivan alueen neljää kuntaa. Hankkeen aikana Viisikon toiminta yhdistettiin Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymään (PHHYKY). Kehittämishankkeen toiminnan suuntaviivat perustuivat Hollolan kuntastrategiaan. Hollolan kuntastrategiassa mainittiin yhtenä strategisena tavoitteena hyvinvoiva kuntalainen ja toimivat peruspalvelut. Huomiota on strategian perusteella kiinnitettävä laatuun, arviointiin ja asiakaspalautteisiin. Kriittisinä menestystekijöinä on mainittu muun muassa kuntalaisen oma rooli ja vastuu sekä asiakaslähtöisyys. Yhtenä keinoa strategiassa on mainittu laatu, jota Viisikossa arvioidaan EU-jäsenmaiden julkiselle sektorille suunnitteleamalla Common Assessment Framework eli CAF-laadunarviointimallilla (Valtiokonttori 2017). Samoin strategiassa on mainittu, että Oivassa tehdään hyvinvointiohjelma ja suunnitelma. (Hollolan kunta 2016; Hollolan kuntastrategia 2017.)

Keskeisissä toimenpiteissä asiakaslähtöisyyden parantamiseksi mainitaan luovat ja ketterät ratkaisut ja vaikuttavat palveluratkaisut. Mittareina tavoitteen toteutumisen arviointiin käytetään sitä, että ”asiakas voi osallistua palvelujen suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen” (Hollolan kuntastrategia 2017). Hyvinvointisuunnitelmassa mainittiin yhtenä painopistealueena asiakkaiden kokemustiedon hyödyntäminen ja

osallisuuden lisääminen. Oivassa tehtiin yksikkö- ja osastokohtaiset tavoitteet Hollolan kunnan strategian sekä hyvinvointisuunnitelmassa mainittujen painopisteiden perusteella. Yksiköt tekivät omat toiminnalliset tavoitteet, joissa oli kirjattuna kunkin vuoden tavoitteet yksityiskohtaisemmin. Vuoden 2016 tavoitteissa lapsiperhepalvelujen toiminnallisissa tavoitteissa mainitaan kuntalaisten osallisuuden, omavastuun ja itsenäisen toimintakyvyn tukeminen. Tämän tavoitteen konkreettista toteutumista arvioidaan asetettuna tavoitteena niin, että Oivassa olisi järjestettynä asiakasraateja jokaisella toimialueella. Tavoite mainitaan niin, että jokaisessa yksikössä olisi vuoden 2016 aikana järjestetty asiakasraati. Tällä kehittämishankkeella pyrimme osaltamme vastaamaan tähän tulostavoitteeseen. (Forsberg 2015, Peruspalvelukeskus Oiva 2013.)

Hallituksen kärkihanke, lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE) pyrkii uudistamaan lasten, nuorten ja perheiden palveluja asiakaslähtöisesti kokonaisuudeksi. Jatkossa palvelut integroidaan tulevaisuuden kuntien toimintaympäristöön niin, että palvelu ja tuki olisi mahdollisimman ennaltaehkäisevää, varhaista ja oikea-aikaista. Keinoina tähän on mainittu muun muassa asiakkaiden osallisuuden lisääminen ja kokemusasiantuntijuuden kytkeminen tiiviisti uudistusten toimenpanoon ja suunnitteluun. (Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma 2016.)

Kuulluksi tuleminen ja nuoren edun huomioiminen työskentelyssä on tärkeää, mutta eivät yksinään ole riittäviä toimenpiteitä. Tässä kehittämishankkeessa haluamme viedä osallisuuden ja kuulluksi tulemisen kokemuksen vielä pidemmälle. Palsasen (2013) mukaan yhteistutkimisen myötä voidaan nähdä yhteistyön kehittyvän yhteistoiminnalliseksi oppimisprosessiksi, jolloin asiakkaalla on mahdollisuus päästä kehittämään palveluita, ei vain olemaan palveluiden kohde.

Kehittämishankkeessa nuorille vaikuttajille määrittyi aktiivisen toimijan rooli. Nuoret asiantuntijat kertovat omista kokemuksistaan, eivätkä jää rooliin, jossa asiantuntijat vain kuuntelevat mielipiteitä vaan heistä tulee aktiivisia toimijoita. Tässä lähestymistavassa ihmisestä tulee oman

elämänsä asiantuntija ja sitä asiantuntijuutta kunnioitetaan. (Pohjola 2010, 35, 47; Hänninen & Poikela 2016, 155.)

Kehittämishankkeessa toimintamme kiinnitettiin yhteistutkimisen arvoihin sekä strategiaan linjauksiin. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan keräämien asiakaskokemusten perusteella yhteistutkimisen tapa on voimaannuttavampaa, kuin pelkästään kuulluksi tulemisen kokemus. Yhteistutkiminen on yksi keino lisätä asiakkaiden osallisuutta. Pääkaupunkiseudulla on tehty eri konteksteissa kokeilua kehittämisestä ja tutkimista yhdessä ammattilaisen ja asiakkaan kanssa. Tästä on syntynyt sosiaalinen innovaatio, joka on mallinnettu yhteistutkimisen menetelmäksi. Yhteistutkimismenetelmää on tutkittu muun muassa Soccan Heikki Waris-instituutissa vuosina 2012-2013. (Palsanen 2013, 3; 8.)

Tässä raportissa johdattelemme lukijan päijäthämäläisen lastensuojelutyön kehittämissuuntien ja hankkeen toimintaympäristön esittelyn sekä yhteistutkimisen periaatteiden kautta lastensuojelun ammattilaisten mahdollisesti kohtaamiin työkuulttuurimuutoksiin. Kehittämistehtävän tarkoituksen ja tavoitteen esittelyn myötä raportti etenee menetelmien ja aineiston keruun sekä analyysin kautta tuloksiin. Tulosten pohjalta kehittämishankkeen aikana koostettiin yhteistutkimisen mallintamisen runko, jonka toivotaan edistävän ja rohkaisevan yhteistutkimisen aloittamista ja työn kehittämistä aktiivisesti yhdessä asiakasryhmän kanssa.

2 LASTENSUOJELUTYÖN KEHITTÄMISSUUNNAT

Pekkarisen (2011, 47; 72-74) mukaan kehittämishankkeemme konteksti, lastensuojelu on haasteellinen tutkimuskohde. Lastensuojelututkimus on ollut Suomessa vähäistä ja pirstaleista. Käytännössä lastensuojelu läpäisee koko yhteiskunnallisen ja inhimillisen toiminnan ja näin ollen on tutkimuskohteena rajaton. Lisäksi lastensuojelututkimusta leimaa se, että vaikka tutkimusta on tehty, tutkimus on ollut hajanaista ja koordinoimatonta. Lastensuojelututkimusta yleisesti leimaa käytäntöläheisyys.

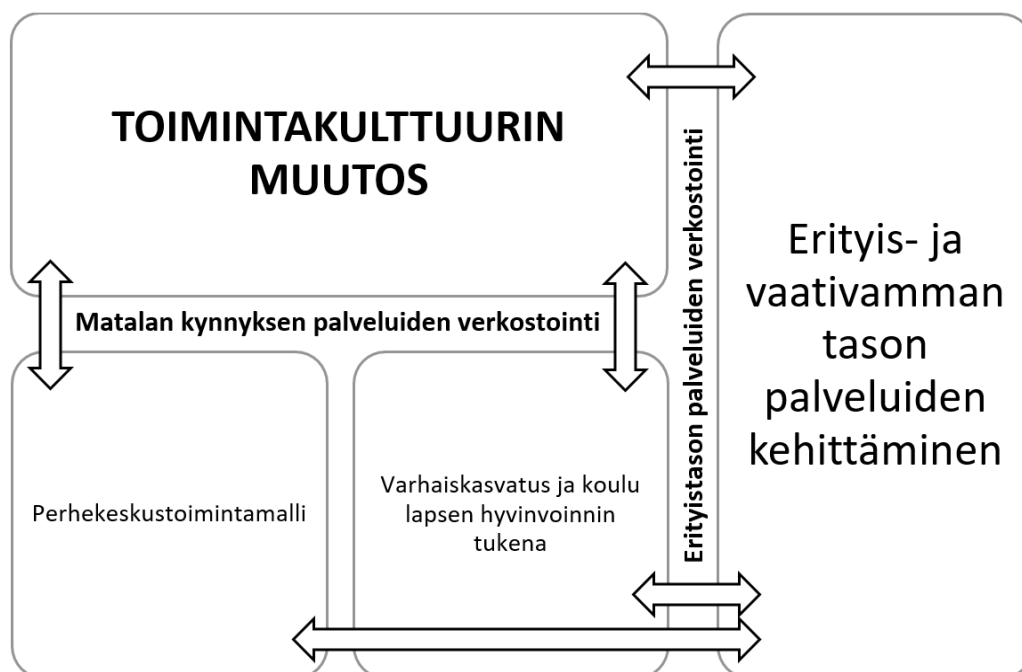
Lastensuojelun asiakkaina olevien lasten kokemukset voivat olla hyvin negatiivisia; oleminen osana lastensuojelun kokonaisuutta, voi kokemuksena tuoda tunteen siitä, että toiset päättävät omista asioista ja muutokset sekä asiat vain johtavat eteenpäin ilman kontrollia. Osallistaminen ympärillä olevien asioiden vaikuttamiseen voi olla esimerkiksi identiteetin rakentumisen kannalta ratkaiseva asia. Mahdollisuus vaikuttaa kuulluksi tulemisen kautta voi olla suojaava ja korjaava kokemus, jolloin lastensuojelun asiakkaat rohkaistuvat tulevaisuudessakin puhumaan ja hakemaan apua vaaratilanteissa. (Oranen 2008, 16.)

Lastensuojelutyön pitäisi olla helposti saavutettavaa, leimaamatonta sekä läheltä tulevaa, moniammatillista palvelua. Tämän mahdollistavat riittävät resurssit sekä osaavat ja lapsiin ja perheisiin sitoutuneet työntekijät, joilla on tukena tiimi, josta löytyy monitoimijuutta. Muutoksia lastensuojelutyössä pyritään tekemään niin, että uusia toimintamalleja tarkastellaan kolmella tasolla: asiakkaan, työntekijän ja organisaation näkökulmasta. Nykytilanteessa ongelmia ratkaistaan liiaksi pirstaloidusti ja pätkittäin, jolloin eri toimijat toimivat omilla tahoillaan eikä jatkuvuutta ole, vaan odotusajat eri palveluihin pääsemiseen venyvät pitkiksi ja tieto ei kulje. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 11-12.)

2.1 Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma

Hallituksen kärkihanke, lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE), pyrkii uudistamaan lasten, nuorten ja perheiden palveluja asiakaslähtöisesti. Tavoitteena on integroida palvelut tulevaisuuden kuntien toimintaympäristöön niin, että palvelu ja tuki olisi mahdollisimman ennaltaehkäisevää sekä varhaista ja oikea-aikaista. (STM 2015, 6.)

Vesterisen ja Åstedin (2017, 7) tiivistämässä kuviossa (KUVIO 1) osoitetaan LAPE-hanke kokonaisuutena. Lape-hankkeessa korostuu toisin tekemiseen tähtäävä muutos. Lape-kärkihankkeen tärkeä lähtökohta on vahvistaa palvelujen käyttäjien, lasten ja vanhempien, osallisuutta sekä heidän kokemusasiantuntijuuden huomioimista. Kokemusasiantuntijuus otetaan huomioon niin valtakunnallisesti kuin paikallisesti sekä myös johtamisessa. Konkreettisesti se tarkoittaa päätösten valmistelun, suunnittelun, kehittämisen, toteutuksen ja arvioinnin tekemistä yhdessä asiakkaiden kanssa. Kärkihankkeessa yhdessä tekemisestä on tehty myös erillinen suunnitelma, jossa huomioidaan kumppanuus lasten ja nuorten kokemusasiantuntija- ja vaikuttajaryhmien sekä oppilaitosten kanssa sekä hyödynnetään jo saatua tietoa lapsi- ja nuorisotutkimuksista. Lisäksi tietopohjaa sekä tiedontuotantoa kohennetaan ja huolehditaan jatkossa tiedontuotannon säännönmukaisuudesta ja jatkuvuudesta. (STM 2015, 6.)

KUVIO 1. LAPE – kansallisen ja maakunnallisen kehittämistyön kokonaisuus (Vesterinen & Åsted 2017)

Yhtenä keinona LAPE-hankkeessa on esitetty asiakkaiden osallisuuden lisäämistä niin, että kokemusasiantuntijuus kytketään tiiviisti uudistusten toimeenpanoon ja suunnitteluun. Kokemusasiantuntijuuden huomioiminen tarkoittaa, että lapsia ja nuoria otetaan mukaan päätösten valmisteleamiseen, suunnitteluun, kehittämiseen, toteutukseen ja arviointiin. Erityisesti on huomioitava erilaisten lasten ja nuorten yhdenvertaiset osallistumisen mahdollisuudet. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016, 5-6; 8; 12.) Myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) tarkoituksena on muun muassa edistää osallisuutta ja asiakaskeskeisyyttä.

Asiakaslähtöinen palvelujen kehittäminen on nykyisen hallituksen kärkihankkeiden tärkeä teema. Palvelujen käyttäjiä, asiakkaita, halutaan osallistaa palvelujen kehittämiseen enemmän ja yksi tapa lisätä osallisuutta on hyödyntää palvelujen kehittämisessä kokemusasiantuntijuutta. (Hallituksen strateginen ohjelma 2015, 20.) LAPE-hankkeessa tämä on huomioitu ja nostettu esiin lasten, nuorten ja vanhempien osallistumisen ja kokemusasiantuntemuksen vahvistamisena

palveluissa. Tavoitteena on edistää lasten ja nuorten mukaan ottamista päätösten valmisteluun, palvelujen suunnitteluun ja toteutukseen. Muutosohjelmassa tavoitellaan niin sanottua kumppanuutta kokemusasiantuntija- ja vaikuttajaryhmien kanssa. (Kaukonen, Mäkeläinen, Petrelius & Rajala 2016; Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma 2016.)

LAPE-kärkihankkeen kulkeminen kehittämishankkeessamme mukana on mielestämme perusteltua, kun kehitetään työtä uudella tavalla yhdessä asiakkaiden kanssa, ei siis pelkästään kuulla asiakkaita esimerkiksi asiakaspalautteita keräämällä. Tässä kehittämishankkeessa pyritään lisäämään vaikuttavuutta lastensuojelussa. Vaikuttavuuden arviointi on ollut haasteellista lastensuojelussa ja mittareita on ollut vaikea saada. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen, & Rajala 2016a, 103-108; Vornanen, Pölkki, Pohjanpalo, & Miettinen 2011, 17-18.) Lastensuojelutyötä leimaa vahvasti "yksin tekemisen kulttuuri", ongelmakeskeisyys ja tulipalojen sammuttelu, mikä tarkoittaa sitä, että ongelmiin tartutaan liian myöhään. Resurssit ovat vähäiset ja vaihtuvuus suurta. Työskentelyssä painotetaan edelleen liikaa ongelmia eikä tuen tarpeen arviointia. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 11-12.)

2.2 Digitalisaatio ja lastensuojelu

Digitalisaatiolla voidaan tavoitella tuottavuutta, käyttäjälähtöisyyttä ja tuloksellisuutta, jolloin palveluissa hyödynnetään digitaalisesti tuotettuja palveluita. Digitalisaatiosta puhuttaessa on tärkeää erottaa ja tiedostaa puhutaanko kulloinkin toimintatapojen uudistamisesta, aivan uudella tavalla tehtävistä palveluista digitalisaatiota hyödyntäen vai sisäisten, jo olemassa olevien prosessien digitalisoimisesta ja palveluiden sähköistämisestä. (Salminen, Heiskanen, Hiekkala, Naamanka, Stenberg & Vuononvirta 2015, 11). Mielestämme tämän päivän kehittämishankkeita toteutettaessa, riippumatta kehittämisalasta, tulisi tarkastella kehittämistä aina myös digitalisaation näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteen mukaan, valtakunnallisesti on suuri tahtotila muuttaa työn tekemisen ratkaisuja digitaalisin keinoin jokaisella sektorilla. Terveystieteiden muutosta on jo jonkin verran tapahtunut, mutta sosiaalipuoli tulee perässä. Digiratkaisujen takana on tahtotila tehdä toimintoja ja palveluja tasavertaisesti, kaikki ihmiset huomioiden. Kansalaisten omaa aktiivisuutta ja osallisuutta korostetaan ja digiratkaisujen myötä myös työntekijät sosiaalihuollon eri sektoreilla joutuvat muuttamaan tapaa tehdä työtä. Digitalisaation myötä luodaan uuden tyyppisiä palveluja ja se vaatii työntekijöiltä aivan uutta tapaa ajatella asioita. Yhteistyö eri sektorien kanssa korostuu. (STM 2015). Digiratkaisut eivät siis ole vain palvelujen sähköistämistä vaan myös uusien työtapojen ja kulttuurin luomista, vanhan toimintakulttuurin rinnalle ja lisäarvoksi. (Salminen ym. 2015, 11.)

LAPE-hankkeessa lastensuojelutyö eritellään erityistason palveluksi. Päijät-Hämeen hankkeen keskiö ei ole lastensuojelussa, mutta kaikki palvelut kuitenkin sivuavat myös lastensuojelua, sillä matalan kynnyksen palveluiden toivotaan lopulta vähentävän lastensuojelun ja muiden erityistasonpalveluiden tarvetta. Kaikkein vaativinta palvelua tarvitsevat vain pieni osa lapsista, mutta tämä ryhmä on kuitenkin tärkeä, sillä suurin osa kustannuksista aiheutuu tässä ryhmässä. Digitalisaatio on yksi tärkeä kehittämisen kohde myös LAPE-hankkeessa. Digitalisaation myötä toivotaan kehitettävän sähköisiä työkaluja, kuten esimerkiksi sellaisia, jotka tukevat arjen ohjaustyötä, vanhemmuuden tukea ja palveluohjausta. (Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma 2016, 23-23) Sosiaalitoimen digitalisaatio on edennyt hitaammin kuin esimerkiksi terveydenhuollon puolella. Se on keskittynyt vain yksittäisiin vastuualueisiin esim. hoitolaskutukseen tai kotipalveluun. Paljon on tehty päätöksiä asioista, mutta käytäntöön niitä on edennyt hyvin vähän. Lähinnä kehittämisen kohteena on ollut sähköinen asiakastietojärjestelmä, mutta myös sen käyttöönotto on takkuillut. (Larsio 2017, 294)

Paperille kirjaamisen kulttuuri on edelleen paikoin vahvaa eikä läheskään kaikilla työntekijöillä ole henkilökohtaista työasemaa (Kärki & Ryhänen 2015, 93). Lastensuojelussa sähköisiä työkaluja on ollut niukasti käytössä,

joten myös tässä kehittämishankkeessa jo pienimuotoinenkin digiratkaisujen ajattelu on merkityksellistä. Sosiaalipuolen kenttää leimaa pirstaloitunut tutkimustieto ja vähäinen tieto työn vaikuttavuudesta, joka vielä vähemmän näkyy arjen töitä tekeville. Työtä tehdään resurssien puutteessa yksin ja se on usein tulipalojen sammuttelua. Silloin on inhimillistä, että ajatukset ovat vähemmän työn kehittämisessä ja uusien toimintatapojen löytämisessä kuin itse perustyössä. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 11.)

Ajatuksen muuttuminen ja esimerkiksi digitalisaation käyttöönotto, on sosiaalipuolella ollut hidasta. Tämä on Rowles ja Brownin (2017) mukaan tyypillistä, sillä organisaatiot perustuvat arvoille, käyttäytymistavoille sekä normeille, aivan kuten kulttuurit, joissa organisaatiot ovat.

Organisaatioiden muutos on mahdollista, jos organisaation kulttuuri, tapa tehdä muuttuu. Sosiaalipuolen kuntaorganisaatiot eivät tue tätä kehitystä, sillä ne itsekin hyödyntävät keskimäärin melko vähän verkkopalveluja (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 11).

Lastensuojelun digiratkaisuista ei löytynyt juurikaan tietoa kehittämishankkeen tueksi. Lastensuojelua sitovat tiukat salassapitosäädökset, jotka todennäköisesti osaltaan saattavat jarruttaa digitalisaation kehitystä lastensuojelussa. Perhekeskus Viisikossa on toteutettu pienimuotoisia askeleita digitalisaation pariin yhteistyössä Lahden ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kanssa. Opiskelijat, työntekijät ja asiakkaat pohtivat digitalisaation mahdollisuuksia perhekuntoutuksen eri prosesseissa. Kehittämistehtävän myötä kävi ilmi, että perhekuntoutuksen asiakkaat ja työntekijät ovat varsin valmiita kehittämään digipalveluita ja kaipaavat niitä. He kertoivat toivovansa ennakkotietoa jaksoista sekä tietoa jatkotukien ja jatkotyöskentelyn tueksi. (Norta 2016.)

2.3 Kehittämishanke Perhekeskus Viisikossa

Kehittämishankkeessa olemme toimineet sekä keränneet aineistoa yhteistyössä Perhekeskus Viisikon kanssa. Perhekeskus Viisikko on vuoden 2011 alussa toimintansa aloittanut lastensuojeluyksikkö, joka

kuului Peruspalvelukeskus Oivan (Oiva) lapsiperhepalvelujen yksikköön ja yhdistyi 1.1.2017 Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymään (PHHYKY). Oivan toiminta oli Hollolan kunnan peruspalvelulautakunnan alaista toimintaa ja Hollolan kunta järjesti myös muiden kolmen Oiva-kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Perhekeskus Viisikko palvelee kaikkia Oivan kuntia: Asikkala, Hollola, Kärkölä ja Padasjoki sekä jatkossa koko Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän aluetta. (Norta 2016, 1–2, Peruspalvelukeskus Oiva 2013, 7–8.)

Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän strategiassa vuoteen 2022 mennessä ensimmäisenä linjauksena on asiakaskokemuksen tärkeyden korostaminen (KUVIO 2). Yhtä lailla digitaaliset ratkaisut, palveluiden saatavuuden helppous ja erilaiset kumppanuudet sekä verkostot ovat strategian pääkohtia. Näin ollen niin sanotut uudet ja yhdistetyt arvot Oivan sekä Hyvinvointiyhtymän kanssa ovat pitkälti samassa linjassa Perhekeskus Viisikon arvomaailman sekä aiemman strategian kanssa.

KUVIO 2. Strategia 2022 (Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä 2018a)

Oivan perustaessa oman lastensuojelun perhekeskustoiminnan vuonna 2011 oli toiminta-ajatuksena olla osaltaan edistämässä lasten ja perheiden hyvinvointia sekä ennaltaehkäisevänä että lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun keinoin. Tavoitteena on monipuolisia lastensuojelun palveluita tarjoamalla lisätä näiden palveluiden vaikuttavuutta ja vähentää

ostopalveluiden tarvetta. Pyrkimyksenä on välttää päätymistä huostaanottoihin ja pitkäaikaisiin sijoituksiin sekä mahdollistaa perheiden jälleen yhdistämistä. Perhekuntoutuksessa työskennellään ennaltaehkäisevästi perheiden kanssa myös jo ennen lastensuojelun asiakkuutta. Perhekeskuksen toiminta-ajatukseen kuuluu myös keskeisesti moniammatillinen yhteistyö perhepalveluverkoston ja muiden yhteistyö- sekä sidosryhmätahojen kanssa. (Norta 2016, 1–2.)

Perhekeskus Viisikon toimintaa ohjaavia arvoja ovat arjen turvallisuus, lapsi- ja perhekeskeisyys, vastuullisuus, kunnioittavuus ja voimavarakeskeisyys. Viisikon toimintaa ohjaavana periaatteena on kuntouttava työote, mihin olennaisesti liittyy aktiivinen työskentely asiakkaina olevien perheiden ja muiden asiakkaille tärkeiden tahojen kanssa. Lastensuojeluyksikön sosiaalityön ja perhekeskuksen kuuluminen samaan organisaatioon sekä myös sosiaalityön ja perhekeskuksen fyysinen läheisyys edesauttavat lasten ja perheiden asioiden tehokasta arviointia ja tukitoimien suunnittelua. (Norta 2016, 2.)

Perhekeskus Viisikossa on systemaattisesti toteutettu lastensuojelutyön koulutuksia. Kuntouttavan työn koulutusprosessi kesti yhteensä puolitoista vuotta vuosina 2013 – 2015. Täydennyskoulutus suunniteltiin yhdessä esimiesten ja opettajien kanssa. Yhteisen kuntouttavan työorientaation saamiseksi isoa tavoitetta pilkottiin eri osa-alueisiin. Kuntouttavaan työorientaatioon pyrittiin yhteisillä käytännöillä lastensuojeluprosesseissa, vuorovaikutusosaamisen vahvistamisella ja tiedostamalla asiakaslähtöisyyden haasteet. Koulutukseen osallistuvien osaamista pyrittiin lisäämään kriisi- ja traumaymmärryksen suhteen sekä lisättiin menetelmäosaamista. Lisäksi kiintymyssuhdeteoria-tuntemus ja ymmärrys sekä niiden soveltaminen lastensuojelutyössä olivat keskeisinä tavoitteina. Keskeisiä peruskäsitteitä olivat kuntouttava työote, arkilähtöisyys ja lastensuojelun kehittäminen. Arkilähtöinen sosiaalipedagogiikka näyttäytyi yhtenä osa-alueena. (Hyppönen, Karvinen, Litsilä, Mattila & Taajamo 2015.)

Kuntouttavan työn koulutuksen lisäksi henkilökuntaa on koulutettu "Tietoisuustaidot"- koulutuskokonaisuudella, jossa pääpaino oli vahvistaa henkilökunnan kykyä kohdata asiakas lastensuojelussa. Koulutuksen myötä henkilökunnalla on enemmän ymmärrystä kiintymyssuhdeteoriasta, jonka tavoitteena on ollut lisätä ymmärrystä kiinnittymisen, vakauttamisen ja traumojen näkökulmiin. Koulutus on haastanut työntekijöitä kehittämään uudenlaisia työntapoja, sillä koulutus piti sisällään myös oman kokemuksen sekä kehollista havainnointia. Tämä on auttanut työntekijöitä ymmärtämään esimerkiksi sijoitettujen lasten oirehdintaa sekä helpottamaan lasten, nuorten ja perheiden sopeutumista esimerkiksi sijoitukseen. (Talentia 2017.)

3 YHTEISTUTKIMINEN MENETELMÄNÄ

Onnistuneissa muutoksissa ja uusien toimintatapojen juurruttamisessa kaivataan ennen kaikkea osallisten yhteistä ajattelua: puhetta, asioiden, ajatusten, tunteiden ja tulkintojen näkyväksi tekemistä, tutkimista. Lisäksi tarvitaan pohdintaa, erilaisten vaihtoehtojen punnitsemista ja riittävän yhteisen suunnan muodostamista, jotta uusi tapa tehdä työtä juurtuisi luonnolliseksi osaksi arkityötä. (Valtiokonttori 2008, 2.)

Yhteistutkiminen on mielenkiintoinen innovaatio ja uusi tapa tehdä yhteistyötä sosiaalialalla. Yhteistutkiminen tarkoittaa asiakkaiden ja työntekijöiden yhdessä kehittämistä. Sekä asiakkaat että työntekijät jakavat kokemuksiaan yhdessä, jolloin on mahdollista saada uudenlaista tietoa sekä ymmärtää sosiaalityötä erilaisilla tavoilla. Keskeisintä menetelmässä on, että ammattilaiset eivät tyydy pelkästään vain yksipuolisesti keräämään tietoa ja mielipiteitä asiakkailta vaan he tuovat aktiivisesti myös omia ongelmakohtia kriittisesti ja kriittisen tarkastelun kohteeksi.

Ymmärrys syntyy yhteistoiminnallisesti ja tasavertaisesti sekä asiakkaan, että työntekijän kokemuksiin perustuen. Näin saadaan uudenlaista tietoa asiakkaan palvelukokemuksesta ja päämääränä on saada näin palvelut enemmän asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. (Pohjola, Pitkänen & Koivisto, 2015, 179) Tämä menetelmä poikkeaa totutusta, sillä tieto palvelujen toimivuudesta on ollut pitkälti asiantuntijälähtöistä ja asiakkaan rooliksi on jäänyt pelkästään tuottaa informaatiota. Puutteelliseksi sosiaalityön käytänteissä on jäänyt vähäinen vuorovaikutus, asiakkaan osallisuus ja yhteistoiminta (Pohjola & Korhonen 2014, 26).

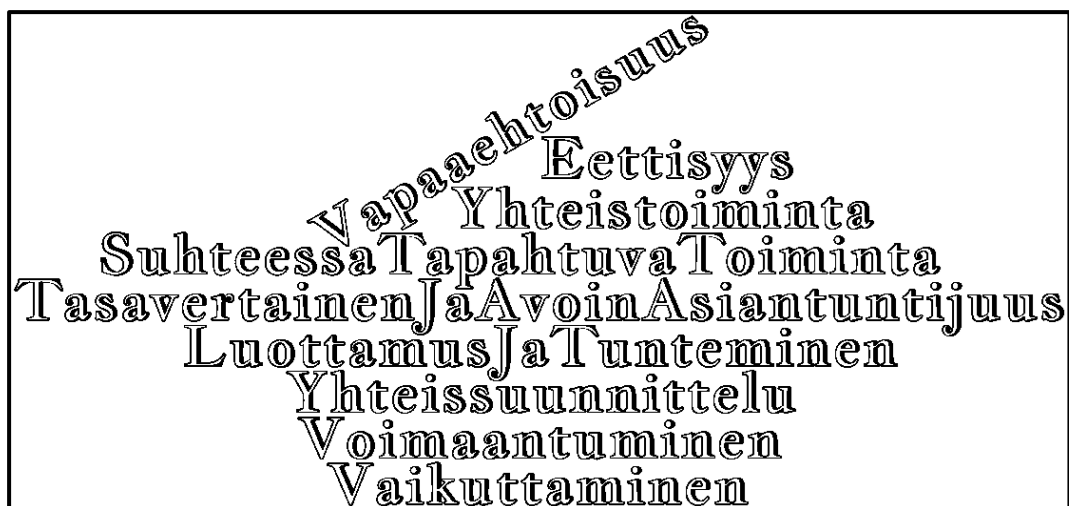
Aikaisempien tutkimusten perusteella tiedetään, että huostaanotettujen lasten hyvinvointi eroaa merkittävästi saman ikäisten vastaavasta tilanteesta. Tarvitaan erilaisia tapoja ja keinoja tutkia sekä saada tietoa lastensuojelu vaikuttavuudesta. HuosTa-hankkeen raportissa mainitaan, että yksi tutkimuksen vahvistamistehtävä oli tuoda yhteen eri osapuolia yhteistutkimisen toimintamallia hyödyntäen. Yhteistutkimisuus nähdään hankkeen raportissa uutena tapana katsoa, seurata ja arvioida eri tahojen kykyä toimia yhdessä. Se vaatii aikaa, mutta myös yhteisten intressien

kohtaamista. Yhteistutkimisella avulla voidaan saada aikaan ikkuna, jolla voidaan seurata mitä esimerkiksi huostaanotetuille lapsille kuuluu muutaman vuoden kuluttua sijoituksesta. Raportissa kerrotaan, että tutkimus on tehty jatkokäyttöön ja tekijät toivovat sen toimivan virikkeenä esimerkiksi opinnäytetyöntekijöille. (Heino ym. 2016b, 1-2.)

Osallisuus, asiakaskeskeisyys ja lapsen näkökulma palvelujen käyttäjänä on myös vahva näkökulma kehittämishankkeessa. Osallisuus näkyy ja mainitaan myös laissa (Lastensuojelulaki 2007/417). Lapset ovat asiantuntijoita lasten elämään ja arkeen liittyvissä asioissa. Tästä syystä heidät pitää ottaa mukaan silloin, kun sosiaalihuollossa suunnitellaan, kehitetään, toteutetaan ja arvioidaan lapsille suunnattuja tai lasten elämään vaikuttavia palveluja (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 10 §, Nuorisolaki 2006/72 24 §). Vaikka kehittämishankkeen nuoret asiantuntijat ovat jo täysi-ikäisiä, he vaikuttavat toiminnallaan ja kannanotoillaan lähimenneisyytensä myötä nyt laitoksissa olevien nuorten ja lasten asioihin. Yhteistutkiminen on ennen kaikkea asiakasosallisuuden vahvistamista. Yhteistutkiminen yhteistoiminnallisena oppimisprosessina tuo toimintaan lisäarvoa asiakaspalautteen tai asiakkaiden kuulluksi tulemiseen verrattuna. (Palsanen 2013, 7.)

3.1 Yhteistutkimisen periaatteet

Pysyvien muutosten aikaansaamiseksi tarvitaan kehys, jotta muutokset tuovat onnistuneita ratkaisuja arkipäivän työhön. Yhteistutkimisen mallissa on lähdetty siitä, että ydinajatuksena ovat jäsenelty yhdeksäksi periaatteeksi (KUVA 1). Seuraavissa kappaleissa esittelemme yhteistutkimista sekä kehittämishankettamme ohjaavat periaatteet.

KUVA 1. Yhteistutkimisen periaatteet (Palsanen 2013)

Suhteessa tapahtuva toiminta käsitteenä kuvaa yhteistutkimisen vahvaa vuorovaikutuksellisuutta (Palsanen 2013, 8). Toisaalta sosiaalityö tarvitsee vahvaa omien alueiden asiantuntijuutta ja varsinkin lastensuojelussa työn tuoma dilemma tukijasta ja kontrolloijasta voi vaikuttaa työntekijän kykyyn omaksua yhteistutkijuuuden tuoman uudenlaisen kohtaamisen tavan (Laitinen & Pohjola 2010, 12). Yhteistutkiminen edellyttää tasavertaista suhdetta tutkijan ja asiakkaan välillä eikä se ole välttämättä helppoa (Kääriäinen 2009, 254-257). Myös Fagerström (2016) ottaa kantaa tutkimuskatsauksessaan siihen, että lastensuojelun sosiaalityössä pitäisi tapahtua muutos, jolla ihmissuhdetyö palautetaan lastensuojelun keskeiseksi tavoitteeksi. Nämä kannanotot kertovat omaa kieltänsä siitä, että yhteistutkimisen mallin käyttöönotossa tarvitsee miettiä omaa tapaansa olla vuorovaikutuksessa ja suhteessa asiakkaaseen.

Vapaaehtoisuus on yhteistutkimisen kulmakivi. Vapaaehtoisuus näkyy monella tavalla - luonnollisesti osallistuja itse päättää osallistuuko ryhmään, millä intensiteetillä ja miten motivoitunut hän on. (Palsanen 2013, 10.) Lastensuojelussa asiakkuus ei pohjimmiltaan perustu vapaaehtoisuuteen ja sosiaalityöntekijä käyttää valtaa lapsen ja perheen asioissa. Lapsen huostaanotto ja sijoitus voi olla yksi kipeimmistä interventioista joita perheisiin tehdään. Lapsen huostaanotto on

lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 417/ 2007, 40§) mukaan lastensuojelun interventio joka tehdään viimeisenä, kun muut tukitoimet on käytetty.

Voimaantuminen kuvataan Palsasen (2013, 10-11) oppaassa enemmänkin yhteistutkimisen sivutuotteena kuin päämääränä. Voimaantuminen tulee tai on tulematta työntelyn mukana ja on siten vaikeasti mitattavissa oleva asia. Voimaantumista tapahtuu molempien osapuolten, eli sekä työntekijöiden, että osallistujien keskuudessa. Yhteistutkiminen perustuu pitkälti narratiiveihin eli kertomuksiin ja koettuihin kokemuksiin. Yhteistutkimisella voidaan parhaimmillaan kääntää koetut asiat voimavaroiksi, jolloin voidaan puhua valtaistumisesta niin yksilönä kuin yhteiskunnan jäsenenä. Empowerment-teoriaorientaation mukaan voimaantumisessa yhdistyvät vallan, yksilön toimijuuden ja yhteisöllisten rakenteiden ymmärrys sekä asioiden edistäminen, että hallinta (Hokkanen 2014, 20-21; Järvikoski, Härkäpää & Salminen 2015, 24).

Tasavertainen ja avoin asiantuntijuus on yhteistutkimisen tavoite (Palsanen 2013, 12). Asiantuntijuus ammattilaisella on syntynyt koulutuksen ja aseman kautta ja asiakkaiden asiantuntijuus oman kokemuksen kautta. Ammattilaisen on tunnustettava kokemuksesta syntynyt asiantuntijuus, jotta tasavertainen suhde pääsee rakentumaan. McLaughlingin (2009) mukaan sanaan asiakas voidaan mieltää ajatus passiivisesta palvelujen saajasta, joka hyväksyy sosiaalityöntekijältä saaman palvelun kyseenalaistamatta sitä. Kokemukseen perustuvalla asiantuntijalla on lisäksi oltava halu käyttää kokemustansa palvelujen kehittämiseen – pelkkä halu kokemustensa purkamiseen ei riitä (Jankko 2008, 121-122). Tasavertaisuus ja avoimuus yhteistutkimisessa ovat haasteellisia ja käsitteitä, jotka on tarpeen aukipuhua niin työntekijöiden kuin asiakkaiden kanssa (Palsanen 2013, 12).

Luottamus ja tunteminen ovat yhteistutkimisen peruskäsitteitä kuten yhtäläillä asiakkaan tilanteen kartoittaminen ja luottamuksen rakentaminen ovat sosiaalityön perusasioita. Valta, kontrolli ja tuki muodostavat

ammattilaisen työssä keskenään vaikuttavan kokonaisuuden, joihin liittyvä tietoisuus tai sen puuttuminen määrittävät muutosprosessien suunnat. (Laitinen & Pohjola 2010, 7-15.) Lastensuojeluasiakkaalla saattaa olla historiassaan pelkoja, hämmennystä ja ristiriitaisia tunteita ja taustalla voi olla kokemuksia, jotka voivat vaikeuttaa luottamuksen rakentumista (Petrelius, Tuulensalo, Jaakola & Hietämäki 2016). Yhteistutkimisessa on luottamuksen rakentumisen kannalta olennaista, että myös ammattilainen on valmis antamaan itsestään jotain ryhmälle (Palsanen 2013, 12). Jos työntekijä ei ole valmis kohtaamaan ryhmässä toimiessaan omia tunteitaan tai kertomaan itsestään mitään, voi olla että, luottamuksen ja tunnettavuuden aspekti ei pääse syntymään ja valmiutta tähän on syytä pohtia ennen ryhmään osallistumista (Eronen 2012, 111-120).

Yhteissuunnittelulla voidaan synnyttää yhteistutkimisryhmän näköistä toimintaa aidossa ja tasavertaisessa vuorovaikutuksessa (Palsanen 2013, 13). Pohjolan ja Koiviston (2013, 92-93) mukaan on tuotava esiin uusia, perinteisistä poikkeavia tapoja innovaatioiden tuottamiseen. Yksi radikaaleimmista ajatuksista heidän mukaansa on, että tulevaisuudessa jopa ajatellaan, että uudet innovaatiot ovat tai tulevat olemaan lähes pelkästään käyttäjien toteuttamia. Joitakin rutiineja on hyvä sisällyttää ryhmään ja ammattilaisilla on hyvä olla suunnitelma varalta, jos tilanne niin vaatii - dialogisuutta unohtamatta (Palsanen, 13).

Yhteistoiminnalla tarkoitetaan yhteistyötä, joka on sen lähikäsite. Yhteistoiminnassa yksilöt, ryhmät ja yhteisöt kohtaavat toisensa sekä ovat vuorovaikutuksessa ja tavoitteena on molemminpuolisen hyödyn sekä etujen tavoittelu ja saavuttaminen. Yhteistyö ei synny rakenteista vaan se on toimintatapana vapaaehtoinen. (Aira 2012, 16-20.) Tärkeää on avoimesti käydä yhteistutkimisessa läpi jokaisen osallistujan rooli eikä pelkkä tarkkailijan rooli ole lastensuojelukontekstissa toimiva (Palsanen 2013, 14).

Vaikuttaminen on tärkeä motiivi osallistua yhteistutkimiseen. On erittäin tärkeää, että johto sitoutuu myös kehittämiseen ja on tietoinen siitä mihin ryhmän kanssa pyritään ja ryhmän tuottamaan tietoa kehittämissuunnista

hyödynnetään ja arvostetaan. Tiedon viemisen keinoja ja kanavia on myös hyvä miettiä. Ne voivat olla henkilökohtaisia tapaamisia tai vaikka kirjoitettua tekstiä, mikä tai mitkä tavat sitten ryhmän keskuudessa omaksi otetaan. (Palsanen 2013, 15.) LAPE –hankkeessa korostetaan, että asiakkaiden näkemykset ovat välttämättömiä sekä asiakkaiden ja kokemusasiiantuntijoiden kanssa toteutettavaa yhteistä kehittämistä tulee vakiinnuttaa ja luoda sille pysyvät rakenteet. Yhdessä kehitetty tieto, kokemus ja oivallukset tulee saada hankkeen mukaan tiiviisti mukaan palvelujärjestelmän kehittämiseen ja arviointiin. (Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma 2016.)

Eettisyyden toteutumisesta yhteistutkimisessa on ryhmän ammattilaisten pidettävä huolta. Yhteistutkimisen periaatteiden mukaisesti ei ole tarkoitus, että ajatuksia vaihdetaan vain ryhmän sisällä vaan viedään ja tuodaan mahdollisuuksien mukaan julki. Turvallisuus on tärkeä elementti ja myös se, että ammattilaiset pitävät huolta siitä, että asiakas ei tule vahingossa kertoneeksi asioita julkisesti, joita ehkä myöhemmin tulisi katumaan. Eettisesti kestävä näkemys on myös se, että vaikka ryhmäläiset tekevät asioita vapaaehtoisesti, myös korvauskysymyksiä mietitään ryhmän aikana. Asiakas ryhmän jäsenenä toimii informaattikkona, jolloin hyötymistä pitäisi tapahtua puolin ja toisin. Yksi hyöty voi olla voimaantuminen, mitä ryhmässä toimiminen tuo, mutta myös erilaiset palkkiot joita pienimmillään ovat esimerkiksi elokuva liput tai kulukorvaukset. (Palsanen 2013, 16.)

3.2 Kehittämishankkeen nuoret vaikuttajat

Tässä kehittämishankkeessa käytämme yhteistutkimisryhmään osallistuvista Viisikossa asuneista nuorista nimitystä nuoret vaikuttajat. Nimitys nuoret vaikuttajat kuvaa kehittämishankkeesta saadun kokemuksen mukaan parhaiten hankkeeseen osallistuvien nuorten kokemusasiiantuntijoiden ryhmää. Määritelmä nuoret asiantuntijat esiintyy myös Palsanen yhteistutkimisen oppaassa. Asiantuntijuus ja vaikuttavuus käsitteinä liittyvät vahvasti yhteistutkimisen käsitteeseen. (Palsanen 2013,12.)

Kokemusasiantuntija –käsitettä, kokemusasiantuntijan tehtäviä ja kokemusasiantuntijuutta kokonaisuutena on Toikon (2015) mukaan melko vaikea määritellä. Perusmääritelmän mukaan kokemusasiantuntija on henkilö, jolla on kokemusta sosiaali- tai terveydenhuollon palveluista ja hänelle on karttunut hiljaista tietoa kokemuksistaan. Kokemusasiantuntija haluaa auttaa muita oman kokemuksensa avulla ja hän antaa uutta, toisenlaista tietoa ammattilaisen tueksi. (Toikko 2015, 3-6.) Käsite kokemusasiantuntijuus on vakiinnuttanut asemansa Suomessa 2000-luvulla ja esimerkiksi erilaisten kansalaisjärjestöjen toiminta on muotoutunut ja pohjautunut pitkälti kokemusasiantuntijuuden avulla saatujen kokemusten perusteella (THL 2015, 239.)

Kokemusasiantuntijuutta tarkasteltaessa tulee ilmi, että sillä on pitkät perinteet mielenterveyshuollon puolella. Kokemusasiantuntijuus mielletään myös omaa kokemusta omaaviksi henkilöiksi, jotka ovat kehittyneet kokemusasiantuntijaksi käytyään koulutuksen sekä koulutusta on edeltänyt pitkä kuntoutumisprosessi. (Hietala & Rissanen 2015, 14.)

Hietalan ja Rissanen (2015, 8) mukaan kokemusasiantuntijuus sijoittuukin kansalaistoiminnan tai vertaistuen sekä lakisääteisten palvelujen välimastoon. Myös Mieli 2009- suunnitelman mukaan kokemusasiantuntijuus muodostuu kouluttautumisen perusteella. Määritelmän mukaan kokemusasiantuntija on henkilö, jolla on vahva omakohtainen kokemus palveluista sekä hän on kouluttautunut kokemusasiantuntijaksi. (Nordling & Hätönen 2013, 143; STM 2009.)

Näiden pohdintojen myötä kehittämishankkeessa käytetään nuorista ryhmään osallistuvista määritelmää nuoret vaikuttajat, vaikka he ovat määriteltävissä myös kokemusasiantuntijoiksi. Syksyllä 2016 aloittaneesta ryhmästä saatujen kokemusten perusteella myös ryhmään osallistuvat nuoret kannattivat ”asiantuntija” ja ”vaikuttaja” määritelmiä.

4 AMMATTILAISET TYÖKULTTUURIMUUTOKSESSA

LAPE –hankkeessa kehitetään lastensuojelutyötä suhdeperusteisempaan suuntaan. Tämä tarkoittaa sitä, että lastensuojelussa asiakas saa kokonaisvaltaisempaa ja monipuoliseen osaamiseen perustuvaa palvelua. Palvelu on yksilöllisempää sekä joustavampaa. LAPE –hankkeessa nähdään, että lapsi-, nuori- ja perhelähtöisiä palvelujärjestelmiä kehitettäessä on käytävä laajaa dialogia eri palvelutasoja, palvelusektoreita, asiantuntijoita sekä asiakkaita kuunnellen. Laaja kehittämistyö tehdään niin, että myös asiakkaat osallistuvat aktiivisesti toiminnan kehittämiseen ja se nähdään erityisen tärkeänä asiana. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) työpapereiden (2017, 5-7) mukaan LAPE-hankkeen kehittämistyötä tehtiin 30:n kokemusasiantuntijan kanssa, jolloin asiakkaan näkökulma tuli esiin työpajatyöskentelyn kautta säännöllisesti. Asiakkaat kehittivät pajojen aikana yhdessä ammattilaisten kanssa palveluja. Myös nuoret kokemusasiantuntijat osallistuivat kehittämiseen LAPE -foorumien myötä. Pienemmät lapset osallistettiin Pesäpuu Ry:n kehittämän pieniä lapsia osallistavan Salapoliisit-ryhmän avulla.

Palveluiden integraatio tarkoittaa eri palveluiden muodostaman palvelumallin tai -kokonaisuuden rakentamista ja sillä pyritään siihen, että palvelut olisivat paremmin asiakkaan saatavilla ja sitä kautta asiakaskokemukset paranevat. Tämän kaltainen integraatio läpi koko organisaation haastaa erityisesti johtamistyöskentelyn. Johtajien tehtävänä on varmistaa, että kaikki toiminta perustuu yhteisiin arvoihin ja tavoitteisiin. (Särkikangas & Tapiola 2017, 63.) Erityisesti johtajuudelta vaaditaan kykyä ja taitoa verkostomaisen osaamisen johtamiseen, johon olisi mahdollista vastata yhteistoiminnallisella johtamisella (Leppilampi 2004, 121-122). Integraatiotyöskentely vaatii avointa ja tehokasta tiedonkulkua, jotta uudet työtavat ja yhteistyö eri sektorien kanssa onnistuvat. (Mertsola, Talvenkorpi, Santanen & Tapiola 2016, 42-44.)

4.1 Suhdeperustainen lastensuojelutyö

Palveluiden integraatioon pääsemiseksi on etsittävä myös erilaisia malleja, joista esimerkiksi Hackneyn-malli on nostettu LAPE-hankkeen myötä esille. Hackneyn –malli on sosiaalipolitiikan professori Eileen Munron (2011, 14) kehittämä malli, joka pyrkii voimakkaasti läpi organisaation, muuttamaan lastensuojelutyötä pois juridisesta painopisteestä takaisin vuorovaikutustyöksi. Eileen Munron ydinajatus Hackneyn -mallissa on tekeminen, ajatteleminen ja oppiminen (doing, thinking and learning). Tekemistä, ajattelua ja oppimista sävyttää voimavarakeskisyys ja se perustuu kunnioitukseen ja yhteistoiminnallisuuteen (TAULUKKO 1).

TAULUKKO 1. Hajanaisen (atomistic) ja kokonaisvaltaisen (holistic) lastensuojelun lähestymistavat vapaasti käännettäinä (Munro 2010, 13)

	Hajanainen lähestymistapa lastensuojeluun	Kokonaisvaltainen lähestymistapa lastensuojeluun
Luonne	Suppea: tapana keskittyä yksittäisiin seikkoihin	Laaja: seikkojen nähdään olevan suhteessa toisiinsa
Näkökulma	Erilliset 'ongelmat'	Kokonainen systeemi
Vaikutukset	Katsotaan ainoastaan välittömiä ja lähimpiä vaikutuksia Lyhyet syy-yhteydet	Eroteltu tilassa ja ajassa Syy-yhteyksien pitkä ketju, kaukovaikutukset, tahattomat seuraamukset, palautteen vaikutukset
Suosittelun tyyli	Asetukset ja velvoitteet Byrokraattinen	Vahvistaa ammattitaitoa Sosioekonominen
Tulokset (havaitut ja selvitetty)	Kapea valikoima vastauksia lasten ja nuorten tarpeisiin Riskejä torjuva hallinto Käsky- ja kontrollihallinto; puitteet ja menettelyt; poistetaan ammatillista vähemmistöhallintavaltaa Periaatteiden noudattamisen kulttuuri Keskittyminen vakioituihin prosesseihin, puitteisiin ja menettelyihin	Vaaditaan laajat vastaukset lasten ja nuorten tarpeiden kohtaamiseen Hallitsemattomien riskien hyväksyminen Tukeva ja mahdollistava hallinto Oppiva kulttuuri Keskittyminen lapsiin, heidän tarpeisiin, tarkoituksenmukaiset reitit, hyödylliset tulokset

Hackneyn mallissa hyödynnetään perheterapeuttisia, dialogisia, narratiivisia ja ratkaisukeskeisen terapian oppeja. Olennaista on siirtyminen ongelmakeskeisyydestä voimavarojen ja tuentarpeen arvioinnin suuntaan. Lasta tai perhettä ei nähdä ongelmana vaan osana systeemiä, jolloin ymmärtämällä ja kohtaamalla asiakas aidosti, etsitään ratkaisuja lapsen tai perheen ympäristössä ja ympäristöstä. Tässä mallissa työntekijän hyvät vuorovaikutustaidot korostuvat. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 11-12.)

Katarina Fagerstömin (2016, 9-12) on tehnyt mallista suomalaisen mallinnoksen. Hän tuo esille sen, että ammattilaisilla ei ole lähtökohtaisesti vastauksia tai ratkaisuja kaikkiin asiakkaiden ongelmiin, vaan lisäksi tarvitaan lasten, perheenjäsenten ja laajemman verkoston näkemyksiä. Yhdessä luodaan ymmärrys siitä, että mitä lapsen ja perheen systeemissä pitää muuttua, jotta se toimii ja päinvastoin ymmärrystä siitä mikä ei toimi. Lopullisena tavoitteena on, että perhe itse alkaa tunnistaa ongelmia ja alkaa kehittää omia taitojaan ratkaista ongelmia.

Toimintamallissa työntekijät osaavat kohdata asiakkaan vuorovaikutteisemmin, jolloin työ on kohtaavampaa. Työ on monitoimijuutta korostavaa, mutta malli ei tarkoita sitä, että asiakas joutuisi kohtaamaan enemmän ammattilaisia. Mallissa on omatyöntekijä, joka ammattilaisista kohtaa asiakkaan, mutta taustalla on isompi asiantuntijajoukko joka auttaa työntekijöitä tekemään parhaimmat ratkaisut, moniammatillisuutta hyväksikäyttäen. Mallissa puhutaan myös monitoimijuudesta, joka kattaa tarkoitamaan myös ammattilaisten lisäksi asiakkaalle tärkeät, läheiset ihmiset. (Fagerström 2016, 9-12; Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 4-9.)

Suhdeperustainen ja systeeminen lastensuojeluajattelun muutos läpäisee koko organisaation, eikä sitä voi ajatella vain joidenkin työntekijöiden tai ammattiryhmien menetelmänä, vaan se edellyttää palvelujen integraatiota. Suhdeperustaisessa lastensuojelussa korostuu ihmistenvälinen vuorovaikutus. Hyvä vuorovaikutus kulkee niin asiakaspinnassa kuin työntekijöiden välillä, unohtamatta johtaja-alais vuorovaikutusta. Kysymys

on pitkälti työkulttuurista, joka ulottuu kaikkeen vuorovaikutukseen. Mitään ei tehdä yksin, vaan reflektoidaan jatkuvasti moniammatillisen tiimin kanssa. Tämä lisää monella tavalla työntekijän resilienssiä, eli selviytymis- ja sopeutumiskykyä kohdata ja käsitellä lastensuojelutyössä eteen tulevia vaikeita ja kipeitä asioita. Perhettä ja lasta ei nähdä ongelmana, vaan heidät otetaan mukaan keskusteluun, kunnioitetaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja näkemystä omasta tilanteesta ja ongelmat nähdään systeemin kautta. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 11-12.)

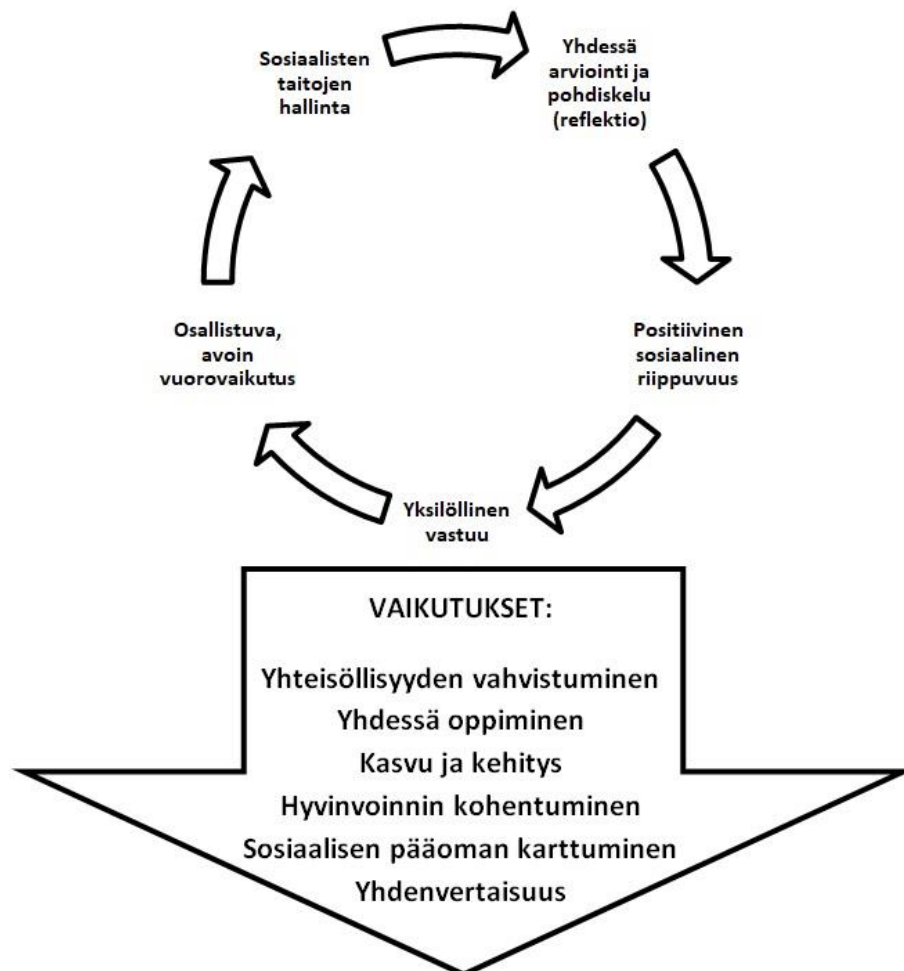
Professori Munro (2010) toteaa, että lastensuojelussa työntekijältä vaaditaan suurta taitoa ja osaamista. Niin sanotut etulinjan työntekijät, joiksi Munro nimeää kaikista vaativinta työtä tekevät työntekijät, tarvitsevat vankan osaamisen lisäksi tuekseen monet muut ammatillaiset. Munron mallissa työntekijät jopa hakevat omia paikkojaan uudestaan, jotta johto voi olla varma, että oikeat työntekijät ovat oikeilla paikoilla.

Malkamäki (2017, 11; 141) tuo myös esille väitöskirjassaan muun muassa luottamuksen merkityksen ja kehittymisen organisaatiossa. Luottamus on hänen mukaansa tärkeää, sillä tutkimuskirjallisuuden mukaan yksi yritysten menestystekijä on osoitettu olevan juuri luottamus. Hänen mukaansa organisaation merkittävä rakentaja luottamuksen rakentajana on ylin johto, erityisesti toimitusjohtaja. Hänen mukaansa luottamus organisaatiossa rakentuu organisaation johtamisjärjestelmän ohjausvoiman kautta. Dialogisuus, joka koostuu kommunikoinnista, viestinnästä ja vuorovaikutuksesta, tulisi nähdä strategisina arvon tuottamisen keinoina ja väylinä. Luottamuksen voimme katsoa siis olevan erityisen tärkeä arvo, joka tulisi näkyä myös yhteistoiminnallisuuden joka vaiheessa.

4.2 Yhteistoiminnallinen menetelmä ja johtaminen

Yhteistoiminnallinen menetelmä käsittää viisi keskeistä tuntomerkkiä: 1) positiivisen sosiaalisen riippuvuuden, 2) yksilöllisen vastuun ryhmässä, 3) osallistavan, avoimen vuorovaikutuksen, 4) sosiaalisten taitojen hallintaa sekä 5) yhteistä arviointia ja pohdintaa (KUVIO 3). Positiivinen sosiaalinen

riippuvuus sitouttaa ryhmän jäsenet toisiinsa niin, että kokemus on jaettu sekä loppupäämäärään pääsemiseksi tarvitaan kaikkia ryhmän jäseniä tasapuolisesti. Ryhmä on keskenään tarkka siitä, että yksilöllinen vastuu toteutuu ja jokainen kantaa jaetusti vastuuta. Yhteistoiminnallisessa metodissa ryhmäkoko pidetään pienenä, jotta jokaisella on mahdollisuus osallistua osallistavaan ja avoimeen vuorovaikutukseen. Tiedollisten tavoitteiden lisäksi yhteistoiminnallisuudessa on sosiaaliset tavoitteet, kun työskentely tapahtuu ryhmämuotoisena. Ryhmäprosessissa on syytä tarkastella mitä opittiin, miten toimittiin ja miten onnistuisimme paremmin – yhteinen arviointi ja pohdiskelu johtavat kriittisempään omaan ajatteluun ja reflektioon. (Hellström, Johnson, Leppilampi & Sahlberg 2015, 23-25.)

KUVIO 3. Yhteistoiminnallisuuden osatekijät ja vaikutukset (Hellström ym. 2015, 27)

Yhteistoiminnallinen oppimisprosessi on oppimista yhdessä toisen kanssa. Yhteistoiminnallinen oppiminen on opettavainen lähestymistapa ja se korostaa vuorovaikutusta oppimisen ja kasvamisen tärkeänä osana. (Sahlberg & Leppilampi 1994, 75.) Yhteistoiminnallinen oppimisprosessi ei ole vain joitakin menetelmällisiä temppuja vaan tapa ajatella (Leppilampi & Piekkari 1999, 12).

Yhteistoiminnallinen metodi on joustavaa eli dynaamista. Yhteistoiminnalla voidaan luoda uutta tietoa sekä yhteistä ymmärrystä kielen, puheen ja kuuntelemisen kautta. Yhteistoiminnallisen metodin taustalla vaikuttaa sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys, jonka mukaan paras vaihtoehto oppia on yhteisö tai ryhmä ja tavoitteena on vähentää kilpailua, joka ei edistä oppimista. (Hellström ym. 2015, 26-27.) Yhteistoiminnallisen oppimisen ihmiskäsitys on humanistinen eli oppija on tietoinen ja vastuullinen valinnoista, sisäisesti motivoitunut ja itseohjautuva sekä halukas ohjaamaan oppimistaan itsenäisesti. Oppiminen yhteistoiminnallisesti on kokemuksellista ja aktiivinen sekä syklisen oppimisen prosessia korostava. (ENorssi 2017.)

Yhteistoiminnallista johtamista ja oppimista voidaan tarkastella mikro-, meso-, makro- ja globaalitasoilla. Globaalitaso käsittää toiminnan kansainvälisessä yhteistyössä ja kehittämisperiaatteista. Makrotasossa on valtakunnallista ja paikallista sekä poikkihallinnollista yhteistyötä sekä verkostoitumista. Mesotaso keskittyy yksittäisen tahon kehittämistoiminnan ja johtamisen metodeihin. Mikrotasoa käsiteltäessä keskitytään oppimiseen ja yksittäisen ryhmän prosessiin. (Hellström ym. 2015, 28-29.)

Johtaminen yhteistoiminnallisen oppimisen viisi periaatetta:

- 1) positiivinen riippuvuus*
- 2) vuorovaikutteinen viestintä*
- 3) yksilöllinen vastuu*
- 4) sosiaalisten taitojen jatkuva harjoittelu*
- 5) yhdessä tapahtuva asioiden arviointi ja pohdiskelu*

(Leppilampi 2004, 197.)

Positiivinen riippuvuus yhteistoiminnasta syntyy yhteisen tahtotilan, "mehengen" ja sen faktan kautta, että organisaatiossa ei voi menestyä ilman yhteistyötä - yhteinen menestys johtaa myös yksilön menestymiseen ja vaikutukset ovat molemmin suuntaisia. Positiivinen riippuvuus on yhteistoiminnallisen johtamisen ydinajatus ja aluksi on tärkeää luoda selkeät ja yhteiset toimintasäännöt tutustumisen sekä tavoitteiden asettamisen jälkeen. (Leppilampi 2004, 198.)

Vuorovaikutteinen viestintä "pakottaa" yhteistyöskentelyyn pariporinoiden, pienryhmien ja perinteisistä rakenteista vapautumisen kautta. Yhteistoiminnallisen johtajan on hallittava dialogisuus sekä kannustaminen ja hankalien asioiden rakentava käsitteleminen. Yksittäisten työntekijöiden kohtaamisen kautta johtaja mallintaa vuorovaikutteisen kulttuurin rakentamista. (Leppilampi 2004, 198.)

Yksilöllinen vastuu käsittää sekä vastuunoton omasta, että muiden työskentelystä. Yhteistoiminnallinen johtaja voi toteuttaa yksilöllistä vastuuta esimerkiksi toimintasäännöllä, jonka mukaan jokaisen ryhmän jäsenen tulee tarvittaessa olla tietoinen ryhmän tuotoksesta sekä olla valmis esittelemään tulokset. Kun yhteistoiminnallinen ryhmä toimii yksilöllistä vastuuta toteuttaen, ei toiminnassa sallita "peukalokyytiläisiä" tai "työjuhtia" vaan tehtävät pyritään jakamaan tasapuolisesti. Yksilöllinen vastuu kasvattaa myös ryhmänsisäistä kannustamista ja vahvistamista sekä positiivisen ilmapiirin luomista. (Leppilampi 2004, 199.)

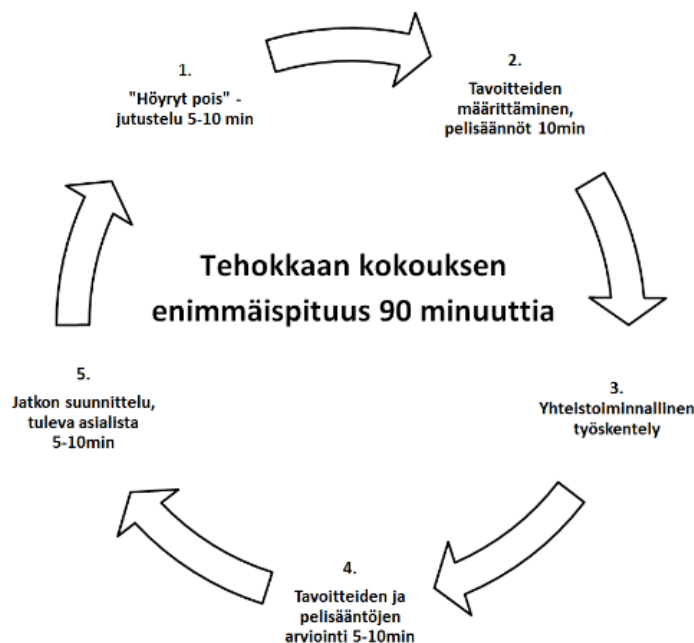
Sosiaaliset taidot kehittyvät erityisesti pariporinaryhmissä, jotka kannustavat ryhmäläisiä osallistumaan isomman ryhmän keskusteluihin. Edellä esitelty yksilöllinen vastuu ja valmius vastata ryhmän puolesta kysymyksiin kannustavat ja kehittää osaltaan myös sosiaalisia taitoja ja rohkeutta ilmaista mielipiteitä sekä puhua tarvittaessa ryhmän äänellä. (Leppilampi 2004, 120-121.)

Yhdessä tapahtuva arviointi ja pohdiskelu eli reflektio on narratiivista eli kokemusten purkua puheen kautta käsitteiksi ja toimintatavoiksi. Reflektio myös opettaa tarkkailemaan ryhmän sekä organisaation toimintaa.

Yhdessä pohtien on tavoitteena tunnistaa kehittämiskohdat sekä tehdä yhdessä sopimukset niiden edistämisestä. Reflektio lisää itsetuntemusta sekä helpottaa uuden oppimista ja lisää työtehoa. (Leppilampi 2004, 121.)

Yhteistoiminnallinen johtaminen viiden periaatteen kautta voi edistää yhteistoiminnallisen työyhteisökulttuurin syntymistä. Yhteinen ymmärrys kehittyy ja jalostuu neuvotteluiden ja tarpeiden ymmärtämisen kautta prosessinomaisesti (Hakkarainen 2009). Johtajan tärkein tehtävä on vuorovaikutusprosessin johtaminen kullekin ryhmälle soveltuvalla tavalla. (Leppilampi 2004, 121-122.)

Leppilammen (2004, 27) esittelemä hyvä kokouskäytäntö on ensimmäinen askel kohti yhteistoiminnallista johtamista sekä rakenteiden ja kulttuurin luomista. Tehokas ja toimiva kokouskäytäntö heijastelee hyvin toimivaa organisaatiota. Tavoitteena on, että jokaisella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kaikkiin kokouksen vaiheisiin ja osallistujat houkutellaan ajoissa paikalle sekä alun pulinavaiheeseen. (KUVIO 4.)

KUVIO 4. Yhteistoiminnallinen kokousjohtaminen (Leppilampi 2004, 207.)

Kokouksen alussa asetetut yhteiset tavoitteet sitouttavat sekä pitävät tapaamisen fokuksen yhteisessä aiheessa. Yhtä tärkeää on laatia kokouskäytännöille säännöt. Haasteelliset teemat on hyvä käsitellä pariporinaryhmissä, jonka jälkeen jokainen on valmis vastaamaan aiheesta. Arviointia ja jatkoon suunnittelua ei tule unohtaa yhteistoiminnallisessa kokouskäytännössä. Ajallisesti on suositeltu, ettei tapaaminen kestä yli 90 minuuttia, jonka jälkeen tehokas keskittyminen kokoukseen heikkenee. (Leppilampi 2004, 207-210.)

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITE

Laadullisen tutkimuksellisen kehittämishankkeemme tarkoituksena on yhteistutkimisen keinoin edistää lastensuojelun asiakkaiden eli nuorten vaikuttajien osallisuutta Perhekeskus Viisikon kehittämistyöhön.

Kehittämishankkeemme tavoitteena on koostaa laadullisen ja puolistrukturoidun aineiston pohjalta mallinnos ja työkalu yhteistutkimisesta Perhekeskus Viisikossa.

Tarkoituksen ja tavoitteen saavuttamiseksi keräämme aineistoa havainnoinnilla ja muistiinpanoilla nuorten vaikuttajien ryhmätapaamisista. Lisäksi fokusryhmähaastattelemme kehittämishankkeen ohjausryhmää tarkoitusta ja tavoitetta peilaavilla pääkysymyksillä sekä äänitämme aineiston analyysia varten.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeemme hyöty työelämälle on konkreettinen. Perhekeskus Viisikko saa käytännön työkalun kehittämistyöskentelyyn yhteistutkimisen sekä toiminnan mallintamisen kautta. Nuoret vaikuttajat sekä työntekijät pääsevät vaikuttamaan ja osallistumaan Perhekeskus Viisikon kehittämistyöhön yhteistutkimisen kautta. Lisäksi kehittämishanke dokumentoidaan ja julkaistaan kirjallisesti sekä kokonaisuudesta tuotetaan mallinnos yhteistutkimisen tueksi.

6 MENETELMÄT JA AINEISTO

Tässä kehittämishankkeessa tutkimuksellista lähestymistapaa leimaa fenomenologinen tutkimussuuntaus. Fenomenologinen lähestymistapa kuvaa ihmisen kokemusta. Ihmisen mielipiteet ja kokemukset rakentuvat muun muassa heidän omista havainnoista, mielikuvista, käsityksistä, uskomuksista ja mielipiteistä ja ne ovat aina subjektiivisia kokemuksia. (Virtanen 2006, 152-157.) Tässä kehittämishankkeessa kokemukset, joita nuoret vaikuttajat tuottavat, ovat keskiössä. Lisäksi ammattilaiset, jotka osallistuvat ryhmään ja joita haastattelemme, kertovat omia kokemuksia työskentelystä nuorten ryhmässä.

6.1 Toimintatutkimus

Tässä kehittämishankkeessa edetään toimintatutkimusmaisesti, joka on enemmänkin lähestymistapa ja asenne kytkeä kehittäminen tutkimukseen kuin puhtaasti tutkimusmenetelmä. Toimintatutkimuksen etenemistä reflektoidaan syklisesti ja kehittämishankkeen osalta kokeilun ensimmäinen sykli on jo käynnistynyt syksyllä 2016 kun yhteistutkimisryhmä kutsuttiin ensimmäisen kerran koolle. (Heikkinen 2010, 18-19; 37.)

Toimintatutkimus vastaa hyvin aiemmin esitellyn yhteistutkimisen pääkohtiin: toimintatutkimuksessa tutkija on käynnistämässä muutosta sekä voimaannuttaa ja valtauttaa tutkittavia kehitykseen (Heikkinen 2010, 19-20). Toimintatutkimuksen syklisyys saa aikaan sen, että tarkan tutkimussuunnitelman laatiminen on mahdotonta ja tutkijat oppivat koko prosessin ajan sekä tutkimuskohteesta että menetelmistä. Syklien määrä ei kuitenkaan ole ensisijainen tavoite, vaan jo yksi kokeilu voi synnyttää tarpeellista uutta tietoa. (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2008, 81-81; 86.)

Roolimme kehittämishankkeessa on toimija-tutkija. Olemme työskennelleet lastensuojelutyössä ja omaamme käytännön kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Osallistumme aktiivisesti muutosprosessiin ryhmien sekä useamman aineistonkeruumenetelmän kautta. Hyödynnämme

toimintatutkimuksessa usein käytettyjä osallistuvaa havainnointia, tutkimuspäiväkirjaa sekä fokusryhmässä toteutettuja teemahaastatteluja. Kehittämishankkeessa tulee myös toteutumaan menetelmä-, aineisto- ja tutkijatriangulaatio. (Huovinen & Rovio 2008, 94-95; 104-105.)

6.2 Narratiivinen tutkimusote

Kertomukset, eli narratiivit, ovat ihmiskokemusten kannalta merkityksellisiä ja vuorovaikutus ryhmässä saa kertomuksen muuttumaan ja elämään. Tarinat ovat yksilön sisäisiä kertomuksia ja voivat parhaimmillaan auttaa elämäntilanteiden tulkitsemisessa voimaannuttaen. (Heikkinen 2010, 148; Myers 2009, 211-212; Vuokila-Oikkonen 2002, 39.)

Narratiivit toimivat kaksisuuntaisesti; sekä tutkimuksen aineistona, että tavoitteena. Tutkimusaineisto on suullista tai kirjallista ja analyysi edellyttää työstämistä ja tulkintaa aineiston kerroksisuuden takia. (Heikkinen 2010, 146-153.) Ero perinteiseen laadullisuuden tutkimukseen syntyy narratiivisessa tutkimusotteessa siten, ettei tuloksilla pyritä yleistyksiin, vaan tulokset ovat henkilökohtaisia ja subjektiivisia.

Narratiivisella tutkimusotteella tuotetaan asiakaslähtöistä tietoa ilmiöistä. (Vuokila-Oikkonen 2002, 37.) Narratiivinen tutkimusote tukee yhteistutkimisen periaatetta, sillä molemmissa pyritään luomaan yhteistä merkitystä ja ymmärrystä tutkittavalle asialle ilman korostettua asiantuntijuutta (Heikkinen 2010, 156; Palsanen 2013, 8; 12). Jo suunnitteluvaiheessa tiedostettavan haasteen erityisesti liikuttaessa lastensuojelutyönkentällä, tulee narratiivisessa tutkimuksessa eettisyyden ja raportoinnin aikana esille. Yksittäisten narratiivien ja henkilöiden tunnistettavuuteen on kiinnitettävä huomiota, sillä tarinat voivat olla tunnistettavia, vaikka aineistosta poistettaisiinkin nimet ja tunnistetiedot. (Hänninen 2010, 174.)

6.3 Aineiston keruu ja analysointi

Tämä tutkimuksellinen kehittämishanke on laadullinen. Menetelmän valintaan johti pyrkimys kuvata todenmukaisesti prosessia, ihmislähtöisesti, mikä leimaa laadullista tutkimusta. Prosessin myötä on tavoitteena ymmärtää prosessia ja siinä mukana olleita ihmisiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tyypillistä on kerätä aineistoa todellisessa kontekstissa ja ihmisiltä kerättynä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.) Aineistoa kerätään tässä kehittämishankkeessa ryhmässä, joka toteutetaan keväällä 2017. Ryhmä koostuu nuorista lastensuojelun asiakkaista.

Asiakaskeskeisyyden tärkein elementti on, että asiakas nähdään oman elämänsä parhaana asiantuntijana ja asiakkaan tarpeet korostuvat vuorovaikutuksessa. Työntekijän tai tässä kehittämishankkeessa toimija-tutkijoiden rooli on edustaa kohdetta jonka kanssa voi käydä keskustelua omilla ehdoilla. Tarkoituksena on asettua samalle viivalle asiantuntijoiden kanssa ja samalla myös työntekijöillä ja hankkeen toteuttajilla on mahdollisuus tarkastella omaa suhdetta asiantuntijoihin ja omia vuorovaikutustaitoja. (Högnappa 2008, 15.)

Tärkein aineistolähteenne ovat ryhmän toteutukseen osallistuvilta ammattilaiselta eli nuorten vaikuttajien ohjausryhmä. Tarkoituksena on luoda uutta ja innovatiivista tapaa tehdä työtä ja aineistonkeruumenetelmä hyödynnetään fokusryhmähaastattelua. Fokusryhmähaastattelu on menetelmä, joka sopii erityisesti tilanteisiin, joissa tutkitaan osallistujien kokemuksia sekä pohditaan yhdessä mielipiteitä ja näkemyksiä (Kitzinger & Barbour 1999, 5). Menetelmän avulla järjestetään työntekijöille 1-2 kertaa mahdollisuus pohtia ja miettiä menetelmän soveltamista tietojen perusteella pysyväksi tavaksi.

Aineistoa kerätään teemahaastatteluilla sekä havainnoinnilla. Havainnointi on usein toimiva tiedonhankkimismenetelmä ilmiöille, joista tietoa on vähän. Dialoginen tutkimuskäytäntö haastaa toimija-tutkijat aktiivisiksi osallistujiksi keskusteluihin. Laadullinen ja strukturoimaton aineisto

analysoidaan sisällönanalyysillä, jossa pyritään aineiston saturaatioon ja sitä kautta luotettavuuteen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 78-83; 87; 103.)

Analysoidun aineiston pohjalta pyritään luomaan rakenne ja mallinnos yhteistutkimisesta Perhekeskus Viisikossa. Kehittämishankkeen mallinnosta peilataan aiempiin tietoihin yhteistutkimisesta sekä yhdistetään tieto kehittämishankkeen tuloksiin ja kokemuksiin. Yhteistutkimisen mallintamisesta syntynyt tuotos pyritään jakamaan digitaalisia ratkaisuja hyödyntäen.

6.4 Kehittämishankkeen eettisyys ja luotettavuus

Kehittämishankkeen toimija-tutkijoilla on vastuu etiikan ja luotettavuuden toteutumisesta kehittämishankeprosessin aikana (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017). Kehittämishankkeen aineistonkeruuseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista sekä nuorten asiantuntijoiden että ammattilaisten osalta. Aineiston käsittely, säilyttäminen ja hävittäminen suunnitellaan etukäteen. Osallistujat informoidaan tutkimuskokonaisuudesta ja luottamuksellisuuden säilyttäminen on tärkein tehtävämme. (Kuula 2006, 26, 87, 90, 104.)

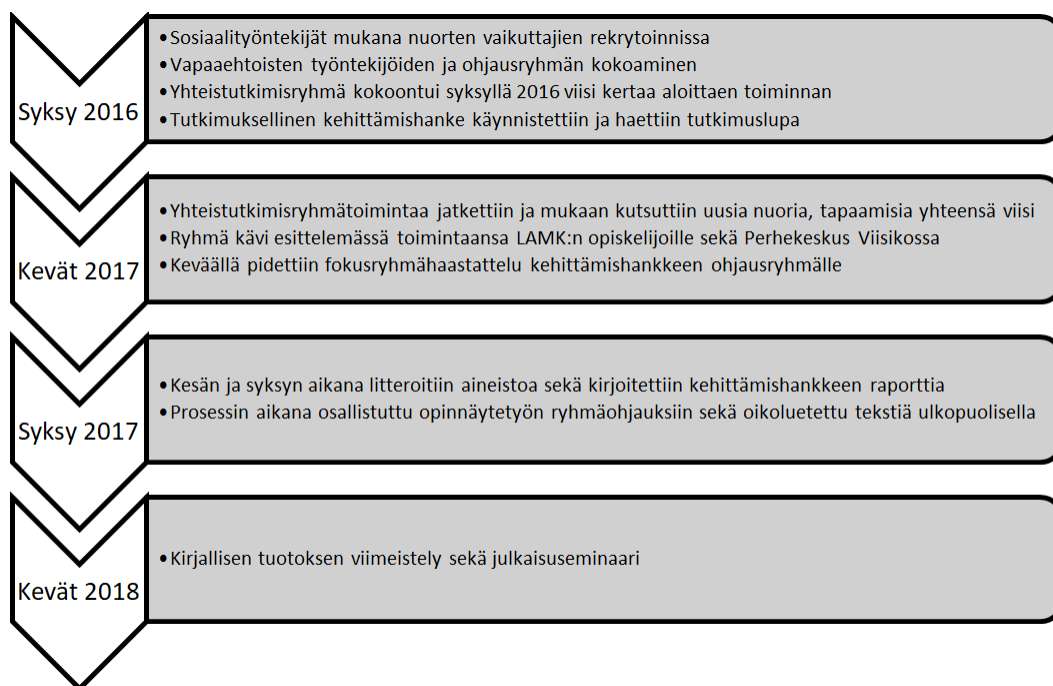
Kehittämishankkeen suunnitelmassa pyritään kartoittamaan etukäteen prosessin kriittiset kohdat ja toimija-tutkijat ovat valmiita keskustelemaan tutkimuseetikasta sekä mahdollisesta kritiikistä avoimesti. Erityisesti sosiaali- ja terveysalan sekä lastensuojelun parissa toimittaessa on oleellista huolehtia yksityisyyden säilymisestä ja aineiston anonymisoinnista. (Kuula 2006, 39, 60.)

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen etenemisessä noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan kiteyttämää yhdeksää hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtaa. Kehittämishanke on käynnistynyt tutkimusluvan saannin myötä, tutkimusta toteutetaan eettisesti kestävästi ja rehellisesti sekä kunnioittaen muiden tutkijoiden työtä, prosessia ennakoarvioidaan sekä raportoidaan tieteellisesti hyväksytyllä tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017.)

7 KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN

Kehittämishankkeeseen osallistui toimijoita useasta eri kontekstista; sosiaalityöntekijät, työntekijät Perhekeskus Viisikosta sekä nuoret vaikuttajat. Sosiaalityöntekijät toimivat ryhmän rekrytoijina, Perhekeskus Viisikon työntekijät osallistuivat yhteistutkimiseen ja mukaan kutsutut nuoret asiakkaat olivat kokemusasiantuntijoiden roolissa. Lisäksi hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat Lahden ammattikorkeakoulu sekä LAPE-hankkeen työntekijät. Sosiaalityöntekijöiden osuus kehittämishankkeessa osaltansa oli merkittävä, sillä lastensuojelun sijaishuollossa olleet itsenäistyvät nuoret ovat vaikeasti tavoitettava ryhmä ja siksi tämä ryhmä on ollut verrattain vähän tutkimuksissa mukana (Törrönen & Vauhkonen 2012; Siisiäinen 2014).

Syksyllä 2016 sama ryhmä kokoontui jo viidesti ja tutkimuslupa (LIITE 1) myönnettiin syksyn toiminnan perusteella ennen Peruspalvelukeskus Oivan liittymistä Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymään. Nuorten ryhmä koottiin Peruspalvelukeskus Oivan sosiaalityöntekijöiden avustuksella. Sosiaalityöntekijöille esiteltiin alustava tutkimussuunnitelma ja sen perusteella he olivat yhteyksissä heidän arvionsa mukaan sopiviin nuoriin. Helpoin tapa löytää nuoret oli rajata kohderyhmä jälkihuollossa oleviin asiakkaisiin. Tämä siksi, että tavoitettavuus oli helpompaa, sillä sosiaalityöntekijöillä oli kontakti näihin asiakkaisiin. Tietosuojan ja itsemääräämisoikeuden perusteella toimimme niin, että sosiaalityöntekijät soittivat potentiaalisille osallistujille, esittelivät asian ja pyysivät lupaa luovuttaa yhteystiedot kehittämishankkeen toimija-tutkijoille. (KUVIO 5.)

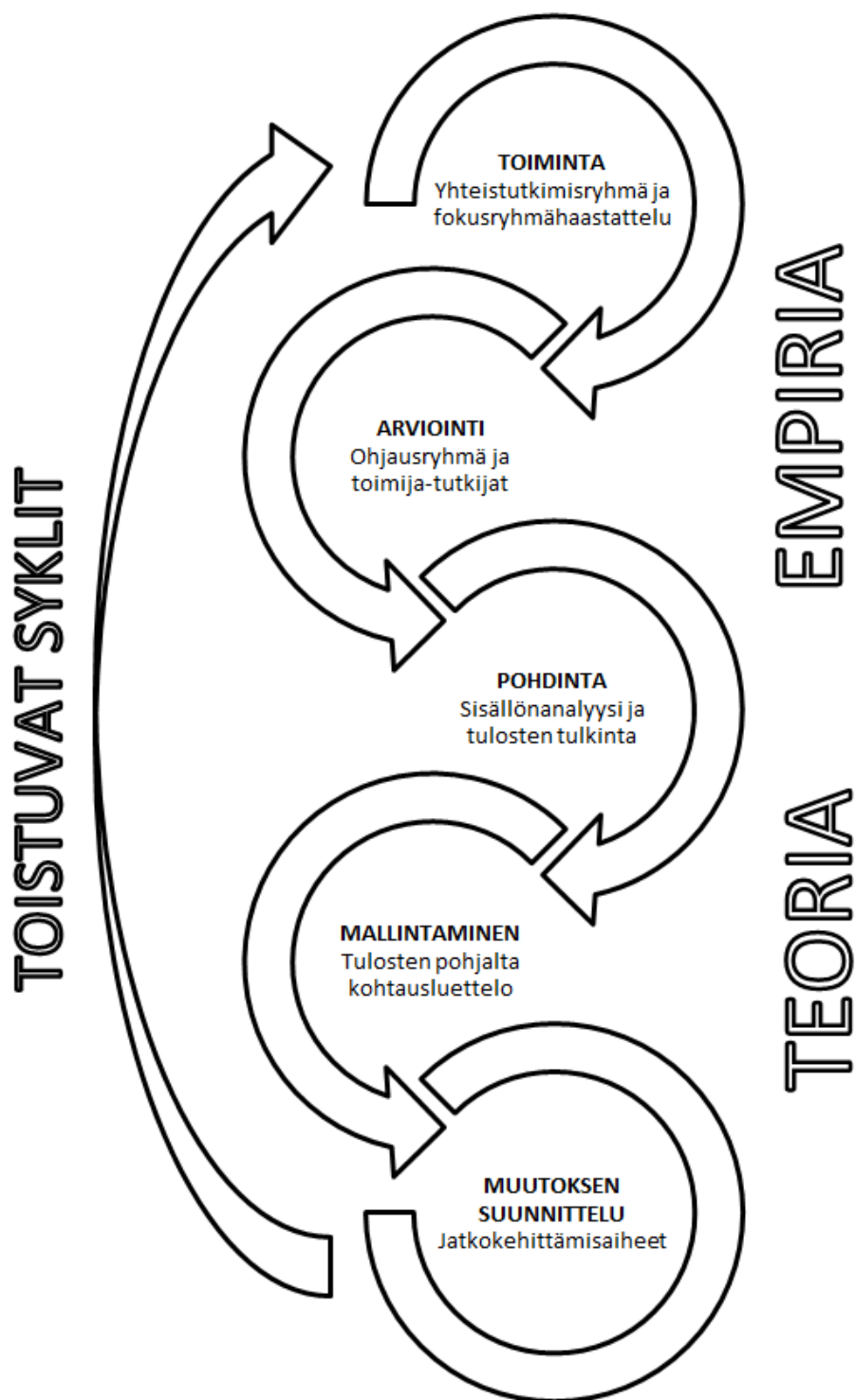

KUVIO 5. Kehittämishankkeen ajallinen eteneminen

Sosiaalityöntekijöiden yhteystietojen kautta yhteistutkimisryhmään kutsuttiin yhteensä kymmenen nuorta (LIITE 2). Sosiaalityöntekijät ottivat aluksi nuoriin yhteyttä ja toiminnan esittelyn jälkeen nuoret antoivat luvan välittää yhteystiedot kehittämishankkeelle. Nuoria rekrytoitiin ryhmään henkilökohtaisesti ja lopulta seitsemän nuorta kiinnostui toiminnasta. Syksyn 2016 ja kevään 2017 aikana ryhmään osallistui viisi nuorta sekä kolme työntekijää Perhekeskus Viisikosta.

Kehittämishankkeen aikana keräsimme käytännön kokemuksen kautta tietoa siitä, miten yhteistutkimisen periaatteella tehtävä asiantuntijaryhmä kannattaa koota, mitä se tuo mukanaan sekä pyrimme laatimaan näiden kokemusten perusteella mallin, joka osaltaan helpottaa seuraavien ryhmien toteuttamista. Kehittämishankkeen aikana kokoonnuimme keväällä 2017 viidesti ryhmätapaamiseen kutsuttujen nuorten sekä vapaaehtoisesti valikoituneiden työntekijöiden kanssa sekä järjestimme ohjausryhmälle fokusryhmähaastattelun (KUVIO 6). Työntekijät ryhmään valikoituivat oman toiveensa perustella. Ryhmään osallistui Perhekeskus

Viisikon sijaishuollon osaston ohjaaja, perhekeskus Viisikon psykologi sekä sijaishuollon osastojen vastaava ohjaaja.

KUVIO 6. Toimintatutkimuksen syklinen prosessi kehittämishankkeessa (mukaillen Routio 2007)

Routio jakaa toimintatutkimuksellisen prosessin viiteen vaiheeseen, jotka toistuvat sykleissä. Empiriaa eli käytäntöä käsittävät toiminnan, arvioinnin sekä pohdinnan vaiheet. Teoriapainotteisia ovat mallintaminen ja muutoksen suunnittelu. Limittään empiriaa ja teoriaa sisältävät pohdinta sekä muutoksen suunnittelu. Mallintamisvaiheessa luodaan uutta toimintaa, jonka käyttöönoton toteutuksesta päätetään muutoksen suunnitteluvaiheessa. Suunnitteluvaihe usein myös johtaa uuden syklin käynnistymiseen alkaen uudelleen toiminnasta. Syklejä toistetaan tarvittava määrä, jotta asetettu tavoite saavutetaan. (Routio 2007.)

Viisikossa toteutetun prosessin ensimmäinen sykli käynnistyi syksyllä 2016, jonka jälkeen toteutettiin kehittämishankkeen alkaessa jo arviointia ja pohdintaa sekä tarvittavat muutokset. Keväällä 2017 sykli käynnistyi uudelleen toiminnan alkaessa.

Palsasen (2013) yhteistutkimisen periaatteita noudattaen nuorten vaikuttajien ryhmässä ryhmän jäsenet itse vaikuttivat siihen, mitkä olivat tapaamisten keskustelulisältöjä. Ryhmään osallistuminen oli vapaaehtoista ja kiitoksena osallistumisesta ryhmäläisille jaettiin elokuvalippuja sekä korvattiin ensin Peruspalvelukeskus Oivan sekä myöhemmin Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän toimesta matkakulut ja ruokailut tapaamisissa.

Kevään tapaamisten aikana ryhmässä syntyi ajatus, että nuoret vaikuttajat kertoisivat kokemuksistaan sosionomiopiskelijoille sekä hankkeen aikana Viisikossa asuville nuorille. Vierailut Lahden ammattikorkeakoulussa sekä Viisikossa toteutuivat 26.4.2017. Lisäksi muutama nuori vaikuttaja lupautui LAPE-hankkeen videoille kertomaan lastensuojelukokemuksistaan. Kokemuksia yhteistutkimisryhmästä ja nuorten vaikuttajien viestejä on viety kehittämishankkeen aikana eteenpäin organisaation johdolle, sosiaalityöntekijöille sekä Viisikon tiimipalaveriin.

8 AINEISTON ANALYYSI

Aineiston analyysi kehittämishankkeessamme oli induktiivista eli aineistosta lähtevää, ei deduktiivista teorian tai oletuksien testaamista. Induktiivisen analyysin myötä aineisto synnytti olennaiset tiedot. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.) Toimintatutkimusmaisesti yhteistutkimisryhmä oli käynnistynyt ja kehittynyt sykleissä syksystä 2016 kevääseen 2017, jolloin toteutimme aineiston keruuta nuorten vaikuttajien kanssa (Heikkinen 2010, 37).

Laadulliselle tutkimukselle ja kehittämiselle ominaispiirteisesti aineisto syntyi laadullisten metodien kuten osallistuvan havainnoinnin, fokusryhmähaastattelun (LITE 3) ja tutkimuspäiväkirjan kautta hyödyntäen ihmistä ja kohtaamista tiedon keruussa. Yhteistutkimisryhmään kutsutut nuoret vaikuttajat olivat valittu rajatusta kohdejoukosta ja kaikilla oli yhteisenä tekijänä lastensuojelukokemus Perhekeskus Viisikossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Analysoidut aineistot olivat narratiiveja eli kertomuksia nuorten vaikuttajien sekä työntekijöiden kokemuksista. Narratiivisen tutkimusotteen myötä kertomukset korostuivat, mutta eivät olleet kehittämishankkeemme tavoite vaan tiedon hankintakeino sekä keino ilmaista asiakaslähtöisesti ilmiötä. (Vuokila-Oikkonen 2002, 37.) Narratiivisuus ja laadullisuus kehittämishankkeessamme tarkoittivat käytännössä myös sitä, että tutkimussuunnitelmamme oli joustava ja mukautui olosuhteiden ja tarpeen mukaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164).

Kehittämishankkeessamme käytetyllä sisällönanalyysillä tarkastellaan inhimillisiä merkityksiä – tulokseksi saimme tiivistetyn ja yleismuotoisen kuvauksen ilmiöstä nimeltä yhteistutkiminen Perhekeskus Viisikossa. Sisällönanalyysi itsessään synnyttää ainoastaan järjestetyn aineiston, jota tulee käsitellä ja syventää johtopäätöksissä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103-104.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan karkeasti jakaa kolmeen vaiheeseen: 1) redusointi eli aineiston pelkistäminen, 2) klusterointi eli

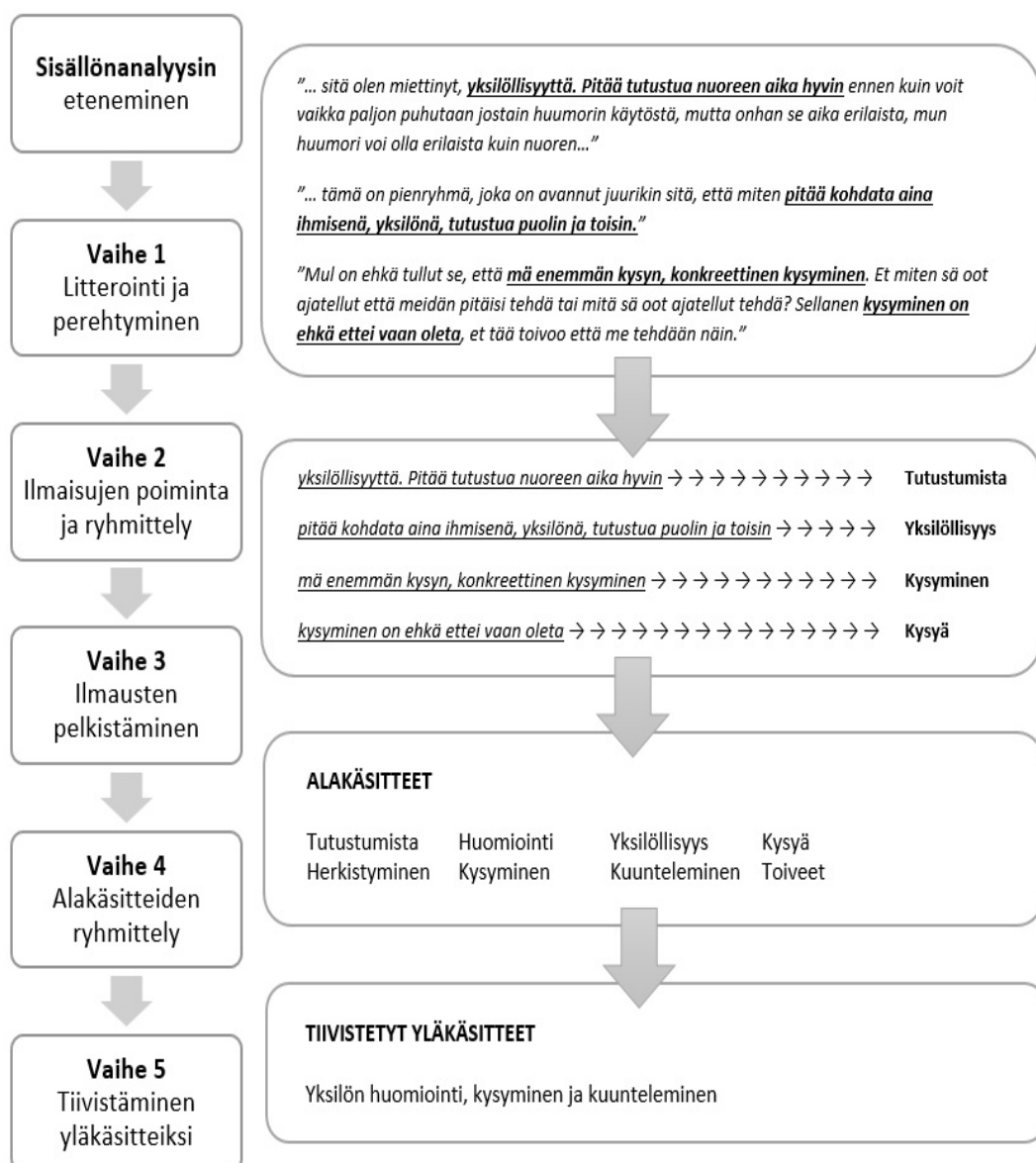
aineiston ryhmittely ja 3) abstrahointi eli käsitteiden luominen (KUVIO 7). Sisällönanalyysia ohjasivat kehittämishankkeemme tarkoitus ja tavoite: *edistää yhteistutkimisen keinoin lastensuojelun asiakkaiden osallisuutta Perhekeskus Viisikon kehittämistyöhön sekä koostaa aineiston pohjalta sähköinen malli ja työkalu yhteistutkimisesta Perhekeskus Viisikossa.*

KUVIO 7. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109)

Aineiston sisällönanalyysi aloitettiin litteroimalla eli puhtaaksikirjoittamalla sekä fokusryhmän äänite, kirjalliset vastaukset että ryhmätapaamisten muistiinpanot. Nauhoitettua ääniaineistoa fokusryhmähaastattelusta kertyi 90 minuuttia ja litteroitua tekstiä 11 sivua rivivälillä 1. Ääniaineiston lisäksi kirjoitettuja vastauksia fokusryhmästä litteroitiin neljä sivua rivivälillä yksi ja muistiinpanoja viidestä yhteistutkimisryhmän tapaamisista 10 sivua.

Litteroituihin aineistoihin perehdyttiin ja aineistoista poimittiin värikoodatusti kehittämistehtävien mukaisesti merkityksellisiä ilmaisuja. Aineistosta poimitut ilmaisut pelkistettiin ja yksinkertaistettiin alakäsitteiksi. Alakäsitteet ryhmiteltiin ja samalla aineisto kyllääntyi. Alakäsitteiden ryhmittelyn myötä oli mahdollista tiivistää yläkäsitteet ja pääteemat. (KUVIO 8; LIITE 4.)

KUVIO 8. Sisällönanalyysin eteneminen kehittämishankkeen aineistoesimerkein (mukaillen Laitila 2010, 83)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi antaa käsitteiden yhdistelyn jälkeen vastauksia tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi vaatii kuitenkin tulosten lisäksi tulkintaa ja päättelyä, jotka yhdessä muodostavat kuvauksen ilmiöstä. Jatkuva teorian ja johtopäätösten vertaaminen muodostaa uutta teoriaa. Kaikissa analyysin vaiheissa pyrimme sisällönanalyysin mukaisesti ymmärtämään tulokset tutkittavien näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 111-113.)

9 KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET

Tässä kappaleessa esittelemme fokusryhmähaastattelusta sekä nuorten vaikuttajien yhteistutkimistapaamisista, havainnoista sekä tutkimuspäiväkirjasta kertyneestä aineistoista tiivistyneet tulokset. Sisällönanalyysissa tulokset tiivistyivät kehittämishankkeen tarkoituksen ja tavoitteen mukaisesti: miten yhteistutkiminen edisti lastensuojelun asiakkaiden osallisuutta Perhekeskus Viisikon kehittämistyöhön sekä tulokset sähköisen mallin ja työkalun koostamisen aloittamiseksi ja tueksi.

Esittelemme tulokset kahdessa alakappaleessa eritellen tulokset tarkoituksen ja tavoitteen mukaisesti. Aineistosta esiin nostetuilla sitaateilla pyrimme konkretisoimaan, mistä tulokset ovat tiivistyneet.

9.1 Asiakkaiden osallisuuden edistäminen ja kehittämistyöskentely

Yhteistutkiminen antoi sekä osallistuville nuorille että työntekijöille mahdollisuuden kokemukselliseen kehittämiseen – jaettuun asiantuntijuuteen. Nuorten tarinoiden ja kokemusten myötä nousi esiin kehittämisajatuksia ja -tarpeita niin pienistä käytännön muutoksista suurempiin linjauksiin.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeemme sisällönanalyysin myötä asiakkaiden osallisuuden edistämisen ja kehittämistyöskentelyn tuloksiksi tiivistyi neljä pääteemaa: *kohtaaminen, avoin tiedonkulku, kokemuksellisuus ja oppiva asenne*.

Ensimmäistä pääteemaa **kohtaamista** tuloksissa korosti se, että yksilö tulee huomioida lastensuojelun kehittämistyössä ja työarjessa osastolla tulee lapsilta ja nuorilta muistaa kysyä mielipiteitä ja toiveita.

Yhteistutkiminen nosti esiin sen tosiasian, että hyvin usein työntekijät olettavat asioita ja lastensuojelutyössä on jopa totuttu tekemään päätöksiä lapsen tai nuoren puolesta, kun todellisuudessa asiakkaat tulosten mukaan toivovat, että heiltä kysytään ja heidän kanssaan keskustellaan sekä huomioidaan yksilö ja kohdataan. Fokusryhmähaastattelussa ajatus kiteytyi muun muassa seuraavaan lausahdukseen:

"pitää kohdata aina ihmisenä, tutustua puolin ja toisin"

Työntekijöille teroittui yhteistutkimisen myötä ajatus siitä, että yksilöllisyys ja lapseen tai nuoreen tutustuminen ovat avainasioita työn kehittämisessä ja hyvän työn laadun ylläpitämisessä. Fokusryhmässä pohdittiin, että toisaalta asia on itsestäänselvyys, mutta voi työtä tehdessä unohtua – erityisesti kriisi- ja lyhytaikaistyössä, jossa tilanne on akuutti lapsi tai nuori voi siirtyä nopeastikin uuteen sijoituspaikkaan.

Yhteistutkiminen lisäsi tulosten mukaan vuorovaikutusta ja dialogisuutta kehittämistyöhön kohtaamisten kautta. Toisaalta tuloksista nousi esiin myös se, että yhteistutkimisryhmän on oltava turvallinen sekä kokemuksen perusteella ryhmässä on oltava nuorille jo tuttuja työntekijöitä, jotta dialogin on mahdollista käynnistyä yhteisen kokemuksen kautta.

Toista pääteemaa **avointa tiedonkulkua** yhteistutkiminen vahvisti tulosten mukaan Perhekeskus Viisikossa ja yhteistutkimisryhmästä sekä nuorten ajatuksista keskusteltiin sekä tiimeissä että esimiestasolla. Toisaalta haasteeksi tulosten mukaan koettiin se, että kuinka kaikki oleellinen ryhmässä syntynyt tieto kulkeutuu varmasti ja parhaiten jaettavaksi koko työryhmälle ja ryhmän anti koettiin hyvin merkitykselliseksi ja siitä syystä tärkeäksi jakaa. Yhteistutkiminen herätti tiedonkulun pohdintaa fokusryhmähaastateltavissa muun maussa seuraavalla tavalla:

"miten ehkä toimisi toisella tavalla ja toivottavasti voisi viedä sinne työntekijäryhmällekkin sitä"

Yhteistutkiminen synnytti työntekijöissä pohdintoja siitä, miten saatua tietoa välitetään ja viedään työyhteisössä eteenpäin. Luontevin tiedonjakoväylä olivat tiimitapaamiset sekä talon kokoukset.

Yhteistutkimiskokemuksen myötä fokusryhmässä pohdittiin myös sitä, miten toimintaa saataisiin tietosuojan puitteissa näkyvämmäksi, jolloin kehittämistyöskentelystäkin voisi tulla asiakkaille houkuttelevampaa ja kynnys osallistua ryhmään ei olisi niin suuri.

Nuorten vaikuttajien ryhmä Perhekeskus Viisikossa oli otokseltaan pieni ja tutkimuksellinen kehittämishankkeemme on laadullinen eikä tähtää

yleistettävyyteen vaan määrittelee uutta ilmiötä, jolloin pienikin otos on riittävä kuvaamaan ilmiötä. Fokusryhmähaastattelussa nousi esiin, että yhteistutkiminen lisäsi kehittämistyön näkyvyyttä ja asiakkaat pääsivät todentamaan, kuinka työntekijöitä kiinnostaa kehittää työtä ja asiakkaita todella kuullaan.

Kolmas pääteema **kokemuksellisuus** todentui tuloksissa, sillä yhteistutkiminen antoi jotakin konkreettista niin työntekijöille kuin ryhmään osallistuneille nuorille. Osa keskusteluissa olleista asioista käsitteli hyvinkin tuttua perustyötä, mutta kuitenkin fokusryhmän vastausten mukaan tapaamiset olivat herätteleviä ja laittoivat pohtimaan jokapäiväisiä valintoja ja tekoja työssä. Yhteistutkiminen kehittämisvälineenä antaakin kokemuksen kautta juuri ryhmään osallistuneille eniten, mutta välittyä yhtäaikaaisesti kaikkien jäsentensä kautta eteenpäin. Nuoret vaikuttajat totesivat esimerkiksi:

"tuli näkyväksi se, että hei työntekijöitä kiinnostaa"

Turvallisuus sekä tasapuolisuus toistuivat ja nousivat esiin käsitteinä tuloksissa. Yhteistutkimisryhmä tuotti paljon konkreettisia työskentelymalleja käsittelemässä todellisia kokemuksia esimerkiksi tilanteesta, kun lapsi tai nuori saapuu Perhekeskus Viisikkoon. Nuoret vaikuttajat jakoivat yhteistutkimisryhmässä kokemuksiaan siitä, millaisia tuntemuksia saapuminen uuteen paikkaan eli nuoren kotiin oli synnyttänyt ja miten työntekijöiden olisi tilanteessa mahdollisesti hyvä toimia.

Neljäs pääteema **oppiva asenne** kuvaa sitä, että yhteistutkiminen kehittämistyömenetelmänä vaatii tulosten perusteella erilaisen asennoitumisen työhön sekä ryhmästä mahdollisesti ja jopa todennäköisesti nousevaan kritiikkiin. Kritiikki on kyettävä ottamaan yhteistutkimisryhmässä vastaan ilman ennakkoasenteita tai työntekijän mielipiteitä - kehittyminen ja työn kehittäminen eivät voi edetä ilman vapaata keskustelua. Fokusryhmässä todettiin:

"mä sain enemmän niistä niinku kritiikeistä"

Yhteistutkiminen tarjoaa foorumin vuorovaikutukselle, asiakkaat ovat mukana ja lähempänä työntekijöitä kuin kehittämistyössä normaalisti. Kritiikkiin voi työssä olla hankala suhtautua, mutta toisaalta tulokset ryhmästä osoittivat, että juurikin nuorten kritiikki oli työtä kehittävä, motivoivaa sekä oivalluksia synnyttävää ja silmiä avaavaa.

Yhteistutkiminen koettiin fokusryhmän mukaan yhteisen jakamisen kautta motivoivana:

"siitä palkanlisästä niin kyllä sitä työntekijänäkökulmasta tuli, tuli uutta ideaa ja onneksi onnistumisen kokemuksiakin"

Työntekijät kokivat toimimisen yhteistutkimisryhmässä tärkeänä työtehtävänä ja niin sanottuna palkanlisänä. Kokemus oli palautteen mukaan antoisa ja ajatuksia herättävä. Yhteistutkiminen kokemuksena oli tärkeä ja fokusryhmässä pohdittiin, miten kokemusta voitaisiin jakaa työyhteisössä. Ryhmän työntekijöitä ei voida mielivaltaisesti vaihdella, mutta fokusryhmässä nähtiin mahdollisuus sille, että ryhmässä voisi olla kiertävä työntekijä, jolloin tiedonkulku olisi turvatumpaa ja laajempaa sekä kehittäminen sidottu koko työryhmään.

9.2 Yhteistutkimisen mallintaminen ja digitaalisuus

Lastensuojelutyössä digitaalisuus ja sähköiset työkalut ovat melko alkutekijöissään ja tietosuojan takia ratkaisujen edistäminen saatetaan tulosten mukaan kokea haasteelliseksi. Yhteistutkimisryhmästä ja fokusryhmähaastattelusta saimme tuloksiksi ohjeita ja ajatuksia tärkeistä pääkohdista mallinnokseen, mutta itse toteutustapaan emme saaneet vastauksia. Osaltaan digitaalisuuden uutuus lastensuojelutyössä voi olla syy siihen, että ideoiden tuottaminen on vielä haasteellista, kun kokemukset ovat rajallisia.

Yhteistutkimista mallintaessa tulisi tulosten mukaan esitellä työntekijöille **rooleja** ja sitä, miten työntekijöiden on turvattava työskentely sekä oltava vastuullisia toiminnassaan. Informaation tulisi olla **selkeää** ja

helppolukuista. Tulosten perusteella konkreettiset ohjeet yhteistutkimisen toteuttamiseen ovat tarpeelliset.

Mallin toivotaan olevan **yksinkertainen** ja selkeä ulkoasultaan sekä käytettävyydeltään. Sosiaali- ja terveysalalla on paljon tekstiä luettavana sekä kirjoitettavana, joten tulosten mukaan yhteistutkimisen toivottaisiin osaltaan olevan erilainen työskentely- ja kehittämistapa.

Kuten fokusryhmä nosti esille jo yhteistutkimiseen kehittämismenetelmänä liittyen, on mallintamisessa tärkeää tuoda esille **vapaaehtoisuuden** ja oppivan asenteen merkitys. Osaltaan vapaaehtoisuus ja motivaatio osallistua ryhmään luovat myös haastetta ryhmän kokoamiselle, mutta onnistuessaan luovat mahdollisuuden avoimelle ja yhteiselle dialogille.

Yhteistutkimisryhmässämme nuorten jakamat kokemukset olivat syvällisiä ja aitoja. Fokusryhmässä koettiin, että tärkeää on muistaa työntekijöiden vastuullisuus huolimatta siitä, että tavoitellaan **avointa asiantuntijuutta** ja tasavertaisuutta.

Fokusryhmähaastattelussa käytiin pitkiä keskusteluja siitä, miten yhteistutkimisryhmässä jaetaan asiantuntijuutta ja mitkä ovat roolit sekä vastuut. On mahdotonta päästä täydelliseen jaettuun asiantuntijuuteen, mutta se on yhteistutkimisen tavoite. Työntekijät kutsuvat nuoret ryhmään ja huolehtivat **käytännön järjestelyistä** sekä **palkitsemisista**, joten roolitus on osaltaan valmis ja työntekijöillä on nuorista vastuu erityisesti, mikäli yhteistutkimisryhmä toimii ja esittäytyy muuallakin kuin yhteisissä tapaamisissa.

Kehittämishankkeen aikana tapahtui syklisiä kehittymistä syys- ja kevätkauden yhteistutkimisryhmätapaamisten aikana. Aluksi ryhmälle esiteltiin, mitä yhteistutkiminen on, kun toimintaa käynnisteltiin. Lisäksi kokemuksen myötä todettiin, että olisi tarpeen keskustella auki tarvitseeko ryhmä minkälaiset **säännöt** tai sopimukset sekä mikä on hyvä kesto tapaamiselle. Yhteistoiminnallisuuteen viitaten otimme kevätkaudelle käytännöksi, että tapaaminen kestää maksimissaan kaksi tuntia ja alussa

on vapaamuotoista purkua sekä ruokailu. Fokusryhmässä pohdittiin toiminnan rakenteita muun muassa seuraavasti:

"työskentelyyn sopisi, että siinä olisi jotkut sellaiset säännöt; kohtuullinen tapaamistiheys, esimerkiksi kerran kuussa"

Tapaamistiheys oli kehittämishankkeen aikana vaihteleva erityisesti kolmivuorotyöskentelyn ja aikataulujen yhteensovittamisen takia.

Kokemuksen myötä oli todettavissa, että tapaamistiheys on tärkeää pitää sopivana. Joka kerta samat nuoret eivät olleet paikalla ja siitäkin syystä tapaamiset saattoivat venyä osan kanssa usean kuukauden pituisiksi.

Selkeys, yksinkertaisuus, helppokäyttöisyys ja informatiivisuus olivat tiivistettynä tulokset ja toiveet yhteistutkimisen mallintamiselle. Lisäksi siitä syystä, että yhteistutkiminen on vielä uusi kehittämistyötapana, olisi oppaassa hyvä olla esimerkkejä ja vinkkejä, kuinka aloittaa ja ylläpitää toimintaa.

10 TULOSTEN TULKINTA

Tulosten tulkinnan jäsentämisen tueksi vertasimme sekä yhteistutkimisen periaatteita (Palsanen 2013) että yhteistoiminnallisen johtamisen ja oppimisen keskinäisiä käsitteitä (Leppilampi 2004) suhteessa tutkimuksellisen kehittämishankkeemme tuloksiin (KUVIO 9).

Yhteistutkimismenetelmän vuorovaikutteisuus ja dialogisuus sekä vapaaehtoisuus ja erilaisuus kehittämismenetelmänä nousivat aineistoissa vahvasti esiin.

KUVIO 9. Yhteistutkimisen (Palsanen 2013) ja yhteistoiminnallisen johtamisen (Leppilampi 2004) periaatteet rinnakkain tutkimuksellisen kehittämishankkeen tulosten kanssa

Yhteistutkiminen työtapana ja -menetelmänä vaatii erilaisen lähestymisen ja jopa uuden katsantokannan työntekijältä. Yhteissuunnittelu ja yhteistoiminta koettiin erityisesti prosessin alkuvaiheessa haasteelliseksi, kun työskentelyote oli sekä työntekijöille että asiakkaille erilainen kuin aiemmin totuttu työntekijä-asiakas rooli. Roolit ja vastuut muuttuivat sekä prosessin myötä kokonaisuus muuttui luontevammaksi. Koimme yhtälailla perustelluksi käsitellä yhteistutkimiseen liittyen yhteistoiminnallista

johtamista sekä oppimista, jossa toiminnan johtaminen muuttuu jaetuksi ja yhteiseksi prosessiksi eikä noudata perinteistä ylhäältä tapahtuvaa ohjeistamista.

Kehittämishankkeemme ryhmäprosessi vastasi Hellströmin, Johnsonin, Leppilammen ja Sahlbergin (2015, 23-25) kuvausta. Ryhmäkoko pidettiin tarkoituksenmukaisesti pienenä, jotta tasapuolinen mahdollisuus osallistua paranee. Ryhmäprosessiin myös kuuluu, että prosessin aikana tarkastellaan sitä mitä opittiin, toimittiin ja miten voidaan jatkossa onnistua paremmin. Yhteistutkimisen on tarkoitus johtaa pohtimista ja kehittämistä kriittisempään oman ajattelun ja reflektion suuntaan hyödyntäen asiakkaan näkökulmaa. Asioissa, joita ryhmän kannanottojen myötä on viety ylemmälle johdolle tietoisuuteen, on korostunut nimenomaan kriittinen ajattelu. Ei niinkään vanhan romuttamisena, vaan uuden näkökulman ottamisena asioihin.

Kehittämishankkeen tulosten mukaan yhteistutkiminen vastaa hyvin yhteen yhteistoiminnallisuuden kanssa. Ryhmässä syntyi kokemus positiivisesta keskinäisestä riippuvuudesta ja jokaisella ryhmän jäsenellä oli tärkeä tehtävä ja mahdollisuus levittää tietoisuutta ryhmän tuotoksista. Ryhmän positiivinen vaikutus jäseniinsä on tekijä, jonka mukaan nuoret joko päättävät jatkaa toiminnassa tai keskeyttävät.

Yhteistutkiminen teki tulosten mukaan kehittämistyöskentelystä näkyvää ja konkreettista sekä vaikuttavaa. Toisaalta pohdittavaksi jää, kuinka pieni otos ryhmään osallistui ja kuinka pieni ryhmä valikoituu sekä pääsee osaksi vaikuttamista. Eettisyys nousi pohdinnoissa erityisesti esiin, kun yhteistutkimisryhmän kanssa toimittiin niin sanottujen normaalien tapaamisten ulkopuolella. Ryhmä tahtoi ja sai mahdollisuuden esittäytyä sekä Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden paneelikeskustelussa, että Perhekeskus Viisikossa siellä asuville nuorille. Molemmissa tilanteissa yhteistutkimisryhmään osallistuneet työntekijät olivat vastuussa siitä, että kokemukset olivat turvallisia sekä purettiin auki jälkikäteen.

Yhteistutkimisryhmän julkiset esiintymiset pakottivat meidät niin eettisen pohdiskeluun, mutta myös tietosuojakysymysten äärelle. Lastensuojelutyö on tasapainoilua niin tietosuojan, verkostojen kuin ihmissuhteidenkin välillä. Lastensuojelun työntekijöille ei ole ollut luontevaa olla mukana esim. median kanssa toimimisessa. Viime aikoina onkin julkaistu oppaita, joissa opastetaan työntekijöitä ja median edustajia käsittelemään lastensuojeluasioita julkisuudessa (Jaakkola 2013.) Aloite ryhmän esiintymiseen julkisesti tuli nuorilta vaikuttajilta. Syntyneestä innosta ja halusta huolimatta ammattilaiset olivat vastuussa toiminnan eettisyydestä sekä kokemusten yhteisestä käsittelystä. Kokemus on usein hyvinkin erilainen kuultuna ammattilaisen tai nuoren kokemuksena.

Lasten osallisuus lastensuojelutyössä on mahdollisuutta olla osallisena määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa työtä, jota tehdään lapsen edun nimissä (Hotari, Oranen & Pösö 2013, 149). McLauhglin (2009) käsittelee termiä ”asiakas”, joka ei ole ollut historiassa neutraali sana. Valinta siitä, että millä nimellä ryhmän jäseniä kutsumme, on ollut alusta lähtien tärkeää. Yhteistutkimisen mallissa luodaan tasa-arvoisia ja osallistumismahdollisuuksia lisääviä rakenteita ja työtapoja, joita myös rakenteellinen empowerment-teoria muutuskäsitteenä sisältää (Hokkanen 2014, 20-21; Järvikoski, Härkäpää & Salminen 2015, 24). Rakenteisiin kuuluu myös se, millä nimellä osallistujia kutsumme. Uskomme, että kohtaamisen ja tulosten saamiseksi ei ole ollut yhdentekevää, että olemme valinneet termiksi juuri ”nuoret vaikuttajat”.

Emme jättäneet ryhmän työskentely vain nuoren edun huomioimisen taikka pelkän kuulluksi tulemisen asteelle vaan veimme ryhmän toiminnan pidemmälle, sillä ryhmä jäsenet sitoutuivat tekemään yhdessä konkreettisia asioita. Pohjolan ja Koiviston (2013) sekä Palsasen (2013, 8) mukaan tällöin ryhmän toiminta ei jää pelkästään mielipiteen ilmaisemiseksi vaan sitoutumisen ja yhdessä kehittämisen myötä voidaan puhua yhteistoiminnallisesta oppimisprosessista.

Suhdeperustaisessa ja systeemisessä lastensuojelussa korostuu ihmistenvälinen vuorovaikutus. Hyvä vuorovaikutus kulkee kaikilla

rajapinnoilla vaikuttaen työkuultuuriin muuttaen sitä hyvää vuorovaikutusta korostavaksi. Suhdeperusteista lastensuojelua leimaa jatkuva reflektointi, joka auttaa työntekijää kasvattamaan resilienssiä tehdä työtä niin, että asiakas tulee kuulluksi. Asiakasta ei nähdä ongelmana, vaan osana systeemiä, otetaan mukaan keskusteluun, kunnioitetaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja näkemystä omasta tilanteestaan. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 11-12; Munro 2011, 14).

Suhdeperusteisen teorian soveltaminen ja ymmärtäminen yhteistutkimisprosessin aikana tuki toimintaa hyvin. Ammattilaisten roolit ja vastuut muuttuivat sekä prosessin että jatkuvan reflektoinnin luontevammaksi. Teorian vahvistukseksi myös ryhmämme nuoret vaikuttajat nostivat esiin, että peruslastensuojelutyössä olisi erittäin tärkeää muistaa huomioida yksilöt ja kysyä lapsilta tai nuorilta esimerkiksi toimintatavoista ongelmatilanteissa. Yhteistutkimisryhmässä tämä palaute toteutui käytännössä ja ryhmää edistettiin ryhmän yhteisten tavoitteiden sekä toiveiden mukaisesti kuullen jokaista jäsentään.

Tulosten saavuttamiseksi on saamiemme kokemuksen ja tulosten myötä selvinnyt, että yhteistutkimisen ryhmässä erityisen tärkeää on, että myös ammattilainen on valmis antamaan itsestään jotain ryhmäläisille. Tämä on välttämätöntä, jotta molemminpuolinen tunnettavuus lisääntyy ja sitä kautta myös luottamus voi rakentua. (Palsanen 2013). Eronen (2012, 111-120) käsittelee luottamusta ja tuntemista väitöskirjassaan, jossa hän valottaa lastenkodeissa asuneiden lasten tarinoita. Työntekijän pitäisi tiedostaa esimerkiksi omia häpeän tunteitaan, jotta kykenee ymmärtämään toisten tunteita. Jos työntekijä ei ole valmis kohtaamaan ryhmässä toimiessaan omia tunteitaan tai kertomaan itsestään mitään, on vaarana että, luottamuksen ja tunnettavuuden aspekti ei pääse syntymään.

Valmiutta tasapuolisuuteen ja jakamiseen on syytä pohtia ennen ryhmään osallistumista. Pehdyimme ennen hankkeen aloittamista tarkasti juuri erilaiseen työskentelyotteeseen. Pyrimme ryhmään rekrytoitavien asiantuntijoiden kohdalla siihen, että he ymmärtävät tämän aspektin

osallistuessaan ryhmään. Hankkeessamme vahvuutena oli, että Viisikon oma psykologi osallistui ryhmään, sillä hänellä oman työkokemuksen sekä koulutuksen myötä erityisiä valmiuksia tukea ryhmän jäseniä tässä asiassa. Perhekeskus Viisikon henkilökunta on lisäksi käynyt tietoisuustaidot koulutuksen (Talentia 2017). Uskomme, että tietoisuustaidot koulutus auttoi ryhmän jäseniä kohtaamaan nämä haasteet.

Motivaatio ja innostuminen olivat tulosten perusteella syitä osallistua kehittämiseen yhteistutkien. Yhteistutkiminen osoittautui mielekkääksi tavaksi kehittää lastensuojelutyötä. Yhteistutkiminen kehittämismenetelmänä tarjoaa erilaisen mahdollisuuden työskennellä asiakkaiden kanssa pitkäjaksoisessa kehittämisprosessissa.

Voimaantuminen käsitteenä ei ollut suoranainen tulos aineistosta, mutta yhtenevää oli kokemuksen synnyttämä motivoituminen omaan työhön ja innostuminen ryhmätapaamisista olivat rinnastettavissa voimaantumiseen. Yhteistutkiminen vaati avoimuutta sekä halua oppia ja kokea uutta. Jaettu asiantuntijuus oli läsnä tapaamisissa – toisaalta fokusryhmässä nousi esiin, että asiantuntijuus painottui nuorten vaikuttajien suuntaan ja he olivat tapaamisissa keskiössä.

Ryhmässä syntyi oivalluksia keskustelujen kautta. Yhteistoiminnallisuuden mukaan jokaisella jäsenellä on vastuu ryhmässä ja jokainen jäsen toi ryhmään oman panoksensa sen mukaisesti kuin koki tarpeelliseksi ja soveltuvaksi. Keskusteluissa nousi esiin kritiikkiä nuorten vaikuttajien kokemuksia kohtaan ja toisaalta kertomuksia siitä, kuinka kokemukset ovat kasvattaneet ja miten asioiden kehittymisen näkee eri tavalla jonkin ajan kuluttua. Ryhmässä oli turvallista haastaa ja käsitellä asioita.

Yhteistoiminnallisesti oli luontevaa kehittää uusia toimintamalleja käymällä läpi kokemuksia ja pohtien mikä niissä onnistui tai epäonnistui. Toisaalta nuoret vaikuttajat kuuluivat samalla, mitkä tekijät mahdollisesti ovat vaikuttaneet tilanteiden taustalla ja työntekijöiden ratkaisuihin – asioita, joihin nuoret eivät aina olleet nähneet loogisia perusteluja oman

tilanteensa takia ja keskustelu mahdollisesti molemminpuolisen uuden oppimisen.

11 YHTEISTUTKIMISEN MALLINTAMINEN

Yhteistutkiminen ja varsinkin sen tuomat vaikuttamisen kanavat ovat vielä hyvin uutta lastensuojelussa (Palsanen 2013, 14-15.)

Kehittämishankkeemme tavoitteena oli mallintaa yhteistutkimista kehittämismenetelmänä ja kannustaa, edistää sekä helpottaa ammattilaisten kynnystä ottaa asiakkaat mukaan palvelujen kehittämiseen. Yhteistutkimisella kehittäen palvelut vastaisivat paremmin asiakkaiden toiveita ja tarpeita sekä mahdollistuisivat kehittämistyöskentelyn toivottavaa vaikuttavuutta.

Yhteistutkimisen mallintaminen osoittautui tarpeelliseksi, koska lastensuojelussa ei Päijät-Hämeen alueella ole toteutettu vastaavanlaista pitkäkestoista asiakkaita kehittämistyöhön osallistavaa ryhmää.

Hankeprosessi on ollut opettava ja oppiva, kokemusta on reflektoitu ja tehty päätöksiä siitä, miten seuraavaksi toimitaan. Yhteistutkimisryhmä synnytti ideoita siitä, miten, minne ja missä ryhmä voisi tuoda esille yhteistutkimistoimintaa sekä ryhmässä syntyneitä ideoita.

Edellä kuvattu oppiva prosessi todentaa yhteistutkimisessa syntyvää projektisykliä käytännön tasolla. Suunnittelussa, päätöksenteossa ja toteutuksessa näkyy kriittinen tarkastelu ja päätökset tehdään reflektoinnin päätteeksi. (Silfverberg 2007, 50.)

Kehittämishankkeen alkaessa ajatus yhteistutkimisen mallintamisesta oli oppaan muodossa. Yhtä aikaa oli pohdittavana, ettei oppaan laatiminen synnyttä toisintoa Palsasen (2013) jo hankkeensa pohjalta laatimasta yhteistutkimisen oppaasta. Prosessin myötä syntyi ajatus mallintamisen toteuttamisesta yhteistyössä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän kanssa esittelyvideona.

Videoajatus jäsenyi edelleen niin, että laadimme kehittämishankkeen tulosten pohjalta kohtausluettelon yhteistutkimisen esitlemisestä ja videon tekninen toteutus on Hyvinvointiyhtymän viestinnän sekä Medi-IT:n osaamisaluetta. Yhteistutkimisen mallintaminen videona on helppokäyttöinen ja visuaalinen keino tiedon levittämiseen.

Audiovisuaalisen materiaalin hyödyntäminen viestinnässä on lisääntynyt paljon (Aulio 2015). Yhtälailta Hyvinvointiyhtymän viestintäkanavat ovat laatimassa esittelyvideoita toiminnastaan sekä työntekijöiden perehdyttämiseen että asiakkaille.

Vacklinin ja Rosenbergin (2015, 384-386) käsikirjoittamisen taito teoksessa käsitellään käsikirjoituksen ja kohtausluettelon eroavaisuuksia formaattioppitasolla. Yhteistutkimisen mallintamisessa päädyimme kohtausluettelon kirjoittamiseen, jolloin otsikoinneilla sekä kohtausten tapahtumasisällöillä jätetään tilaa videon kuvaajalle sekä editoijalle enemmän kuin tarkemmassa käsikirjoituksessa. Käsikirjoituksesta puhuttaessa on laadittava jo tekstitasolla kuvauksia tiloista, tunnelmista sekä vuorosanoista – toisin kuin kohtausluettelo ei vaadi samanlaista yksityiskohtaisuutta (Riekkola 2018).

Kohtausluettelo on vapaamuotoinen jäsenyys kuvauksen sisällöistä eikä siihen ole virallista formaattia (Vacklin & Rosenberg 2015, 385). Mallintamisvaiheessa teimme sekä kohtausluettelon (KUVIO 10) että visuaalisemman ja lisätekstejä sisältävän pdf-tiedoston (LIITE 5), jota on halutessaan mahdollista käyttää tulostettuna esitteenä yhteistutkimisesta.

<u>Yhteistutkiminen kehittämistyössä</u> Marika Nortta & Elina Rantalainen	
Kohtaus 1	Aloituskuvat ja tekstit
Kohtaus 2	Kehittämishankkeen ja taustojen tiivis esittely Käsitteen 'nuoret vaikuttajat' esittely
Kohtaus 3	Siirtyminen teoreettisen viitekehyksen esittelyyn
Kohtaus 4	Yhteistutkiminen ja yhdeksän periaatetta
Kohtaus 5	Yhteistoiminnallisuus ja jaettu vastuu
Kohtaus 6	Suhdeperustainen lastensuojelu
Kohtaus 7	Kehittämishankkeen tulokset yhteistutkimisesta: Kohtaaminen Avoin tiedonkulku Kokemuksellisuus Oppiva asenne
Kohtaus 8	Kokemuspuheenvuorot: psykologi, vastaava ohjaaja, nuori vaikuttaja ja esimies/sosiaalityöntekijä
Kohtaus 9	Huomioita yhteistutkimisesta: Vapaaehtoisuus, turvallisuus, yhteistyöverkostot, konkreettisuus, huomioiminen, vuorovaikutus, dialogi, tiedonkulku, kritiikki, kertomukset, innostavuus, korvaukset, kokemuksellisuus
Kohtaus 10	Konkreettiset neuvot yhteistutkimiseen: Suunnitte etukäteen, mitä tapaamisissa, entä jälkeen?
Kohtaus 11	Rohkaisu yhteistutkimiseen!
Kohtaus 12	Lähteet / lopputekstit

KUVIO 10. Kohtausluettelo yhteistutkimisen esittelyvideolle (mukaillen Vacklin & Rosenberg 2015, 385)

Kohtausluettelon sekä videon sisältö tuotetaan hankkeen ja tulosten myötä yhteistutkimisen peruseriaatteisiin, yhteistoiminnalliseen johtamiseen, suhdeperustaiseen lastensuojeluun sekä

kokemuspuheenvuoroihin. Audiovisuaalisuudella pyritään levittämään tehokkaasti sekä vaivattomasti yhteistutkimisryhmässä syntynyttä asiantuntijuutta ja yhteistutkimisen mahdollisuuksia kehittämistyössä.

Kehittämishankkeen tulosten pohjalta laaditusta kohtausluettelosta ja pdf-tiedostosta on nähtävissä merkityksellinen sisältö, joka toivotaan yhteistutkimisesta jaettavaksi. Käsikirjoitus on peruspilari hyvän videon laajamittaiselle (Aulio 2015). Kehittämishankkeen tulosten pohjalta laadittua kohtausluetteloa sisältöineen on mahdollista myös hyödyntää ja tulostaa oppaan tai esitteen tavoin.

Yhteistutkiminen kehittämishankkeen aikana loi kosketuspintoja ja kontakteja niin LAMK:n opiskelijoiden ja opettajien, LAPE -hankkeen työntekijöiden, sosiaalityöntekijöiden, Viisikon henkilökunnan ja nuorten sekä esimiesten ja nuorten vaikuttajien kanssa. Kohtausluettelossa ja videossa pyrimme tuomaan esiin kaikki nämä tasot. On tärkeää myös korostaa, että jokainen yhteistutkimisryhmä on erilainen ja periaatteisiin kuuluu, että ryhmä itse määrittää ryhmän toiminnan (Palsanen 2013, 6). Videon tavoitteena on helppokäyttöisyyden ohella olla inspiroiva ja rohkaiseva korostaen jokaisen ryhmän ainutlaatuisuutta.

12 POHDINTA

Oivan strategiset tavoitteet loivat pohjan kehittämishankkeellemme. Hankkeen suunnitelman myötä teimme raamit sille, mitä aiomme hankkeen aikana tehdä, mutta sisällön ja asioiden tarkastelu siitä näkökulmasta, kuinka vaikuttava kehittämishanke oli, on jo hankalampaa. Kehittämishankkeen myötä yksilölle, kuten hankkeeseen osallistuneelle nuorelle vaikuttajalle kokemus oli todennäköisesti merkittävä oman identiteetin kasvun kannalta. Myös ammattilaiset kertoivat fokusryhmähaastattelussa saaneensa ryhmään osallistumisesta merkittäviä kokemuksia ja uutta näkökulmaa työnsä tekemiseen.

Enroos ja Mäntysaari (2017, 21) kuvaavat, että: ”sosiaalityön tutkimus on monessa maassa painokkaasti kvalitatiivista tutkimusta ja laadullisin menetelmin kerätyn tutkimuksen yleistettävyyden onkalo on kysymys, eikä meta-analyysien laatiminen lääketieteellisen tutkimuksen tapaan ole helppoa.” Laadullisen kehittämishankkeen takia pohdimme sekä konkreettista että ilmiöiden tasolla sitä, mikä on muuttunut prosessin myötä.

Kokemukset ovat kuitenkin subjektiivisia, joten sen arvioiminen, että onnistuimmeko prosessissa, on haastava. ”Sosiaalityön tutkimukselle onkin ominaista jopa näkymättömien ilmiöiden äärellä oleminen ja tutkittavaksi ottaminen” (Enroos & Mäntysaari 2017, 20). Edeltävä toteamus mielestämme oli läsnä myös kehittämishankkeessamme.

Tärkeä tuki prosessillemme oli Palsasen (2013) kehittämishanke yhteistutkimisesta. Olemme myös saaneet kuunnella pääkaupunkiseudun vaikuttajaryhmän esityksiä lastensuojelun sijaishuollon päivillä. Nämä luennot rohkaisivat aloittamaan yhteistutkimisen. Yhteistutkimisen yhdeksän periaatetta olivatkin tärkeä runko tämän kehittämishankkeen toteutuksessa. Voisi jopa sanoa, että ilman sitä emme olisi uskaltaneet edes aiheeseen tarttua. Tutustuimme periaatteisiin tarkasti ennen hankkeen aloittamista ja ne periaatteet ohjasivat toimintaa koko hankkeen ajan. Nämä periaatteet esiteltiin sosiaalityöntekijöille, rekrytoitaville ammattilaisille kuin myös rekrytoitaville nuorille asiantuntijoille.

Hankkeessamme oli toimijoita eri konteksteissa: sosiaalityöntekijöitä, työntekijöitä Viisikosta sekä nuoret vaikuttajat. Lisäksi toimimme LAMK:ssa sekä LAPE -kärkihankkeen työntekijöiden kanssa. Olimme kosketuspinnassa myös perhekeskus Viisikon sen hetkisten nuorten kanssa. Tutkimustuloksen kannalta olimme eettisen ongelman kanssa, kuten yleensäkin sosiaalitutkimuksen kanssa tekemisissä olevat ovat; mistä tiedämme, että olemme ymmärtäneet kohteemme oikein? Mistä tiedämme, että tässä hankkeessa saamamme tulos ja mallinnos yhteistutkimisesta, on yleistettävissä vastaavien ryhmien muodostamisessa?

Edellä mainittuja kysymyksiä voidaan lähteä purkamaan monesta eri näkökulmasta. Valitsemme osallisuuden näkökulman, koska se on tämän hankkeen keskeisiä osa-alueita. Osallisuus sinänsä on asia, joka kuuluu ihmissoikeuksiin, riippumatta siitä missä asemassa yhteiskunnassa on. Osallisuutta ei rajata keneltäkään pois. Osallisuus taataan perustuslaissa ja oikeus osallisuuteen on niin lapsilla kuin aikuisilla. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991; Perustuslaki 1999, §6).

Osallisuutta ei jätetty tasolle, jota sitä on totuttu lastensuojelussa tekemään: asiakaspalautteen keräämiseen ja niiden pohjalta ammattilaisten kehittämiseen tahollaan. Halusimme tämän hankkeen myötä lähteä rohkeasti rikkomaan tekemisen rajoja. Perhekeskus Viisikossa työntekijöillä oli valmiutta ja uskallusta lähteä toteuttamaan toimintaa ryhmässä, joka vaatii rohkeutta sekä nuorten että työntekijöiden kannalta. Yhteistutkiminen vei ryhmän ammattilaiset ja asiantuntijanuoret tilanteisiin, joissa ei ollut mahdollista etukäteen tietää kaikkia tapahtumia tai vastauksia. Ryhmään osallistuvina ammattilaisia asetuiimme erilaiseen rooliin suhteessa asiakkaisiin ja myös työntekijöillä oli lupa ihmetellä asioita yhdessä nuorten vaikuttajien kanssa. Se vapautti työntekijät katsomaan asioita enemmän nuorten silmin, ilman että pitäisi samalla työntekijän roolissa ikään kuin ”puolustella systeemiä”.

Dilemma on myös siinä, että suhde nuoriin lastensuojelussa on hyvin suojeleva, mutta myös osaa esittää kontrolli, mikä väistämättä on lastensuojelutyön perusasioita. Kun siihen yhdistää osallistamisen ja vaikuttamisen, asiaa pitää yhdessä reflektoida, jotta suojelun tarve ei kavenna vaikuttamismahdollisuuksia. Mieleenpainuva lausahdus aihetta käsiteltäessä oli fokusryhmähaastattelusta ammattilaisen sanomana nuorista vaikuttajista: ”meille se on työtä, mutta heille se on koko elämä”.

12.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tässä kehittämishankkeessa on tehty yhteistutkimista; yhdessä tutkimista ihmiset ihmisten kanssa ei niinkään tutkimusta ihmisistä. Tähän ajatukseen kiteytämme kehittämishankkeemme ytimen. Hankkeen aikana esiintyi tilanteita, jotka tulivat eteen hankkeen edetessä eikä niihin voinut etukäteen valmistautua. Kuten Tuija Eronen (2012) väitöskirjassaan sanoo: ”tällainen tutkimustapa tuo mukanaan eettisiä haasteita, joita ei voi ennakoita tietää vaan ne on ratkaistava tutkimuksen kuluessa.

Tutkimuksen eettisyys rakentuu siitä, miten näitä tilanteita matkan varrella kohdataan, eritellään ja mitä niistä raportissa kerrotaan.”

Laadullinen kehittämishankkeemme, aineisto sekä analyysimenetelmä olivat vapaamuotoisempia kuin määrälliset menetelmät ja tästä syystä toiminnan eettisyys tulee huomioida kaikissa vaiheissa.

Kehittämishankkeen toimija-tutkijoina kannoimme vastuun hyvän tieteellisen käytännön toteutumisesta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 125; 133.) Olemme tutustuneet Butlerin (2002) laatimiin, erityisesti sosiaalityön tutkimukseen suunnattuihin tutkimuseettisiin ohjeisiin. Hän ei korosta ohjeita universaalina ohjelueltona vaan tuo esille sen, että ohjeiden arvokas anti on niistä syntyvä reflektointi, kritiikki ja pohdinta. (Enroos & Mäntysaari 2017, 13)

Laadullinen kehittämishankkeemme on ollut käytännöntason vuorovaikutuksellista tutkimista. Hankkeessamme olemme olleet kiinnostuneita ihmisten toiminnasta, kokemuksista sekä työn tekemisen kulttuurillisesta näkökulmasta. Hankkeen kontekstin ollessa lastensuojelu,

on tutkimuksen eettisyyteen kiinnitettävä erityisesti huomiota (Enroos & Mäntysaari 2017, 13-17). Hankkeemme ilmiöt ja huomio on kohdistunut ihmisten sosiaalisiin suhteisiin ja rakenteisiin. Mielestämme on ollut välttämätöntä, että olemme tunteneet kontekstin, lastensuojelun, erittäin hyvin.

Kontekstin ollessa tuttu, on toisaalta ollut tarpeellista reflektoida myös objektiivisuutta. Tarja Heino on tehnyt pitkään sosiaalityön tutkimuksia ja hän tuo artikkelissaan esille, että tutkimuksen missio on lastensuojelututkimuksissa yleensä hyvinkin henkilökohtainen (Heino 2017, 208-213). Tämä johtuu toisaalta siitä, että lastensuojelussa liikutaan pienessä marginaalissa ja sen ajatellaan koskettavan vain pientä osaa väestöstä. Tarja Heino kirjoittaa: ”Kun katsoo asiaa marginaalin suunnalta, näkee sellaista, mitä yleinen tarkastelu ei tavoita” (Heino 2017, 212).

Emme ole halunneet lukittautua pelkästään lastensuojelukontekstiin vaan olemme tarkastelleet ilmiötä yhdessä kehittämisen ja organisaation näkökulmista. Tämä on vaatinut myös oman työkalutuurin reflektointia hankkeen aikana. Uskomme, että tämä näkökulma antaa hankkeemme tuloksiin tarvittavan objektiivisuuden. On tärkeää, että reflektointi eettiseltä kannalta kulkee läpi kehittämishankkeen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017). Tässä hankkeessa olemme noudattaneet laadullisen tutkimuksen eettisiä periaatteita.

Palsasen (2013) yhteistutkimisen periaatteet kumpuavat pitkälti eettisen pohdinnan tuloksista. Tässä hankkeessa eettisiä ratkaisuja on mietitty prosessin aloitusvaiheessa. Tutkimuslupa on tärkeä osa hanketta ja sitä on edeltänyt eettinen ennakoarviointi. (Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä 2018b). Pidämme tätä ennakkoon tehtyä pohdintaa tämän kehittämishankkeen tärkeänä vaiheena. Oikeutus työn tekemiselle lähti organisaation strategiasta ja se on myös hallituksen kärkihankkeen linjaustenmukainen. Eettisiä ratkaisuja tässä hankkeessa voidaan tarkastella myös laajemmin. Aihetta valitessaan käydään jo perustavanlaatuisen eettinen valinta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017). Oivan organisaation ja myöhemmin PHHYKY:n arvona on ollut

antaa aikaa tähän hankkeeseen. Valinta kokemusasiantuntijoiden äänen kuulumiseen oli arvovalinta, sillä se ei tällä hetkellä sitä perustyötä, jota lastensuojelussa tehdään. Sosiaalialan tutkimuksissa eettinen pohdinta tehdään usein jo siinä vaiheessa kun tutkimusaihetta valitaan. (Enroos & Mäntysaari 2017, 14)

Jo kehittämishankkeen suunnitelmavaiheessa painottui toiminnan vapaaehtoisuus sekä se, että osallistujien tietoja ei heidän halutessaan paljasteta ryhmän ulkopuolelle. Yhteistutkimisryhmässä ei myöskään asetettu vaatimusta kertoa omasta elämästä, vaan keskiössä olivat yhdessä tunnetut ilmiöt ja tärkeiksi koetut asiat (Tulensalo 2016, 46). Aineistoissa ei ole tunnistettavuustietoja ja luottamuksellisuuden takia yhteistutkimisryhmän tapaamiset tallennettiin ainoastaan osallistuvan havainnoinnin, muistiinpanojen ja tutkimuspäiväkirjan kautta. Fokuserhmähaastattelu, johon osallistuivat työntekijät, nauhoitettiin aineiston tarkemmin analyysin sekä toimija-tutkijoiden osallistuvan roolin takia.

Tässä hankkeessa tehdyt ratkaisut ovat perustuneet eettiseen pohdintaa ja sen pohjalta tehtyihin valintoihin. Valintoja on tehty siten, että olemme valinneet haastateltavaksi ammattilaiset ja aineisto on kerätty ammattilaisten kokemusten perusteella. Olemme valinneet ryhmään motivoituneita ja vapaaehtoisia ammattilaisia, joiden kanssa on käyty peruseriaatteet huolellisesti läpi. Yhtenä vaihtoehtona olisi ollut myös kehittämishanke nuorten asiantuntijoiden kanssa, jolloin heidän vastauksista suoraan olisimme saaneet vastaukset oppaan tekemiselle. Olemme tehneet valinnan siitä, että ammattilaiset tuottavat hankkeesta saatavan tiedon, jotta turvaamme asiakkaan aseman. Ryhmän kanssa on tehty kokemuksellisia asioita ja he ovat omasta vapaasta tahdostaan vieneet asioita omilla nimillä eteenpäin. Tulosten kannalta ei ole ollut tarvetta siihen, että nimet olisivat tässä hankeraportissa paljastuneet.

Vastaavia hankkeita ei ole toteutettu tässä mittakaavassa PHHYKYN:n alueella. Koemme, että ammattilaisten välityksellä ja suodatuksella asiat tulevat esiin erilailla. Yhteistutkimisen ensimmäisen toteutuksen jälkeen ja

näiden kokemusten perusteella on turvallisempaa astua seuraavalla portaalle; kokemusasiantuntijoiden haastatteluun.

Prosessin myötä olemme pohtineet lastensuojeluasioiden tuomista julkisuuteen. Sosiaalihuollon asiakaslain 15 §:ssä on säädetty vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta. Sosiaalipuolen ja etenkin lastensuojelun tietoturvakysymykset ovat erittäin keskeisessä roolissa ammattilaisten työtä, jolloin esimerkiksi jo lastensuojeluasiakkuuden esille tuominen on rangaistava teko (Lastensuojelulaki 2007/417).

Yhteistutkimisessa ryhmästä voi nousta ja kehittämishankkeemme aikana nousikin nuorten kertomana kipeitä muistoja ja tapahtumia, joissa työntekijöiden olisi pitänyt aikanaan toimia toisin. Ryhmässä ollaan kriittisiä ja työntekijöillä tulee olla valmius ottaa vastaan kritiikkiä tuomitsematta sitä tai puolustelematta tapahtunutta. Tarinoiden kautta on mahdollisuus kehittää tulevaa työtä ja ennakoita. Fokusryhmässä nousikin keskusteluun vahvasti se, että toiminta yhteistutkimisryhmässä on erilaista kuin tavallinen työpäivä lastensuojelulaitoksessa ja vaatii erilaista heittäytymistä eikä kehittämismenetelmä välttämättä ole kaikille työntekijöille soveltuva.

Hankkeemme kaltaisessa soveltavassa tutkimuksessa ei puhdasta totuutta pidetä ainoana tai riittävänä arvona, vaan hankkeen myötä tulisi saada jotakin uutta käytännön työhön tai sen reunaehtojen ymmärtämiseen (Enroos & Mäntysaari 2017, 12). Tämän kehittämishankkeen yksi arvo on ollut se konkreettinen kokemus, jonka myötä on saatu kokemuseräistä tietoa siitä, että yhteistutkimisella voidaan saada konkreettista sisältöä lastensuojelutyöhön. Tulos perustuu pitkälti ammattilaisten kokemuksiin, joita emme saaneet täysin pelkästään fokusryhmähaastatteluista, vaan niistä asioista, joita he ovat käytännössä jo tuoneet ryhmästä konkreettiseen arkeen ja työhön.

Valinta myös siitä, että nuoret vaikuttajat eivät olleet Perhekeskus Viisikossa asiakkaina kehittämishankkeen aikana, oli tietoinen eettinen valinta. Kokemusasiantuntijuus ei saa aiheuttaa haittaa asiakassuhteeseen. Tässä hankkeessa tämä eettinen pulma ratkaistiin

sillä, että ryhmään kutsuttiin jälkihuollon nuoria. Emme kyenneet antamaan varsinaisia palkkioita kehittämisryhmään osallistuneille, mutta varmistimme sen, että hankkeeseen osallistuminen ei aiheuta myöskään ylimääräisiä kuluja. Eettinen valinta oli siis myös pitää huolta, että ryhmän aikana asiantuntijat saivat ruokaa sekä heidän matkat korvattiin. Näihin asioihin saimme oikeutuksen omalta organisaatioltamme.

Ryhmätilanteissa on tehty valintoja ryhmäkertojen rakenteeseen. Olemme käyneet ryhmän asiantuntijoiden niin ammattilaisten kuin nuorten kanssa läpi jokaisen ryhmätapaamisen yhteydessä peruseriaatteet joiden mukaan ryhmässä toimitaan. Vapaaehtoisuus ja luotettavuus ovat olleet tärkeitä arvoja toiminnassa. Huolellisuus aineiston keruussa ja aineistojen säilyttämisessä ja tallentamisessa on ollut tärkeää ja se on tuotu esille. Tavoite ja tarkoitus sekä eri toimijoiden roolit on puhuttu avoimesti ryhmässä auki. Ryhmälle luvatut asiat on viety loppuun eikä katteettomia lupauksia ole tehty. Kehittämishankkeen toiminta on ollut avointa ja rehellistä. Nämä asiat ovat olleet mielestämme eettisyyden näkökulmasta tärkeitä. On ollut tärkeää, että ryhmätapaamiset ovat olleet turvallisia asiantuntijoille, niin nuorille kuin ammattilaisille. Turvallisuuden tunne on asia, jota ei voi aukottomasti taata, mutta oleellista oli, että olimme varautuneet tarkkailemaan turvallisuuden tunnetta. Sekä nuoret, mutta myös ammattilaiset ovat olleet tilanteessa, jossa ylitetään tavanomaisen tekemisen rajoja.

Kokemus on nostattanut erilaisia tunteita puolin ja toisin. Tässä kehittämissakkeessa on ollut tärkeää tehdä taustatyö eli teoriapohjan ja oman vastaanottokyvyn tarkastelua jo ennen prosessin alkua. Reflektointi omista kyvyistä ja tarvittaessa valmiudessa pyytää apua, tuo mielestämme tutkimukseen lisää syvyyttä ja se kertoo siitä, että olemme kantaneet eettisen vastuun. On ollut tärkeää, että ryhmäkerrat ovat olleet kokonaisia kokemuksia osallistujilleen. Taustatyön lisäksi on ollut tärkeää tunnistaa ryhmäläisten vahvuudet ja on ollut tärkeää kantaa vastuu siitä, että jokaisella ryhmäkerralla on ollut selkeä alku ja loppu. Olemme olleet vastuussa ihmisistä, jotka ovat osallistuneet ryhmään. Näiden asioiden ja

ilmiöiden ymmärtäminen sekä reflektointi ovat taanneet mielestämme tähän tutkimushankkeen eettisesti kestäväksi sekä luotettavaksi.

12.2 Kehittämishankkeen vaikuttavuus

Vaikuttavin hetki oli meidän tekijöiden sekä ryhmään osallistuvien ammattilaisten kanssa, kun nuoret vaikuttajat kertoivat LAMK:ssa sosionomiopiskelijoille omaa tarinaansa siitä, miten haluavat tulla kohdatuksi lastensuojelun asiakkaina. Opettajien ja opiskelijoiden kommenttien perusteella on oppitunneilla harvoin tilannetta, jossa jokainen osallistuja kuuntelee hiiskumatta opetusta. Kokemus oli nuorille vaikuttajille tärkeä ja heidän toiveensa mukainen astuminen yhteistutkimisryhmän ulkopuolelle.

Kehittämishankkeemme päättyessä voimme todeta, että aiheen ympärillä olisi paljon työkenttää. Jatkokehittämistä voisi toteuttaa nuoria vaikuttajia haastatteleamalla tai lähestymällä aihetta eri kontekstien näkökulmasta, jolloin näkökulma aiheeseen voisi olla erilainen ja syventävä. Jatkokehittämisajatuksena voisi olla hanke, joka perehtyy hyvän esittelyvideon tekemiseen sekä aineiston perusteella tekee videon myös kokemusasiantuntijoiden rekrytoimiseksi lastensuojelun kehittämiseen yhteistutkimisen mallin mukaisesti.

Peilattaessa tutkimushankkeemme tavoitteeseen ja tarkoitukseen voi todeta, että pääsimme tavoitteisiimme. Ajatukseen siitä, että tämä yhteistutkimisen mallintaminen toisi jotain pysyvää tapaan tehdä työtä lastensuojelussa, jää vielä osittain nähtäväksi tulevaisuuteen. Tämän kehittämishankkeen myötä olemme tutustuneet myös valtakunnan tason hankkeisiin. Siellä asetettuihin tavoitteisiin peilaten olemme ainakin sillä tiellä, mitä valtakunnan tasolla lastensuojelussa toimijoilta toivotaan.

Yhteistutkimisella pääsimme raadollisellakin tavalla kiinni nuorten kokemusten kehittämis- ja kipukohtiin. Yhteistutkiminen kehittämismenetelmänä muistutti erityisesti siitä, että sijoituksen kestosta ja paikasta huolimatta, kyseessä on nuoren tai lapsen senhetkinen koti ja

tavoitteena tulisi olla tarjota turvallisuutta ja luotettavaa aikuisuutta. Nuoret kertoivat useasti, että eihän siinä hetkessä kukaan lapsi tai nuori osaa, pysty eikä halua kiittää, mutta todellisuudessa ja jälkikäteen nuoret ovat kiitollisia tasapuolisesta, avoimesta ja yksilöllisestä kohtaamisesta – huumoria unohtamatta.

Uuden tekemisen äärellä korostuu niin hyvä suunnittelu kuin luottamus. Organisaation johdon tuki ja luottamus työntekijöihin on tärkeää, minkä Malkamäki (2017) tuo esille tuoreessa väitöskirjassaan. Luottamuksen merkityksen ja kehittyminen organisaatioissa on prosessi, joka lähtee organisaation johdosta. Luottamus menestystekijänä organisaatioissa on Malkamäen mukaansa tärkeä tekijä ja sen rakentuminen lähtee organisaation ylimmästä johdosta.

Tämä kehittämishanke lähti Oivan strategiasta ja näin ollen antoi hankkeeseen osallistujille luvan ja oikeutuksen tehdä jotakin uutta. Tulosten hyödynnettävyys ja motivaatio tehdä uutta rakentuu tämän oikeutuksen ympärille. Malkamäen (2017) sanoin luottamus organisaatioissa rakentuu organisaation johtamisjärjestelmän ohjausvoiman kautta. Dialogisuus, joka koostuu kommunikoinnista, viestinnästä ja vuorovaikutuksesta, tulisi nähdä strategisina arvon tuottamisen keinoina ja väylinä (Malkamäki 2017,11; 141). Luottamuksen voimme katsoa siis olevan erityisen tärkeä arvo, joka näkyi myös yhteistutkimisprosessin joka tasolla, niin työntekijöillä kuin nuorilla vaikuttajilla. Ilman luottamusta ryhmä ei myöskään olisi kyennyt tai alkanut toteuttamaan toimintaa ryhmän ulkopuolella osallisuutta lisäävällä tavalla. Tästä kehittämishankkeesta saatu kokemus ja tiedon jakaminen on johtanut siihen, että Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän lastensuojelun strategiseen kehittämiseen on nostettu mukaan termi ”yhteistutkiminen”.

LÄHTEET

- Aira, A. 2012. Toimiva yhteistyö - työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot. Jyväskylä Studies in Humanities. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. [Viitattu 9.10.2017]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37743/9789513947088.pdf>
- Aulio, J. 2015. Vähän parempi video: Opas laadukkaaseen videon suunnitteluun ja toteutukseen. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu [7.2.2018]. Saatavissa : <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522165831.pdf>
- ENorssi 2017. Yhteistoiminnallinen oppiminen. Opettajankouluttajien yhteistyöverkosto [viitattu 6.10.2017]. Saatavissa: <http://www.enorssi.fi/opetusmateriaalit/tyotapapankki-1/yhteistoiminnallinen-oppiminen>
- Enroos, R. & Mäntysaari, M. 2017. Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja missiosta. Teoksessa Enroos, R., Mäntysaari, M. & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.) 2017. Mielekäs tutkimus – Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Eronen, T. 2012. Lastenkoti osana elämäntarinaa - narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Acta Universitatis Tamperensis 1713. Tampere: Tampere University Press.
- Fagerstöm, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu - Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Työpaperi 42/2016. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Forsberg, M. 2015. Perusturvalautakunta, peruspalvelukeskus Oiva toiminnan kuvaus.
- Hakkarainen, K. 2009. A knowledge-practice perspective on technology-mediated learning. International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning 4/2009, 213-231.

- Hallituksen strateginen ohjelma 2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015 [viitattu 28.9.2017]. Saatavissa: http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82
- Heikkinen, H. 2010. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 143-159.
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2008. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon – Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. korjattu painos. Helsinki: Hansaprint Direct Oy, 78-93.
- Heino, T. 2017. Kamppailu lastensuojelututkimuksen paikasta ja puitteista. Teoksessa Enroos, R., Mäntysaari, M., & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.) 2017. Mielekäs tutkimus – Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016a. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset – HuosTa –hankkeen (2014-2015) päätulokset. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Linnosmaa, I., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016b. Lastensuojelun kustannukset ja palvelujen hinnat. HuosTa-hanke 2014–2015. Työpaperi 11/2016. THL. Tampere. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
- Hellström, M., Johnson, P., Leppilampi, A. & Sahlberg, P. 2015. Yhdessä oppiminen – yhteistoiminnallisuuden käytäntö ja periaatteet. Helsinki: Into kustannus.
- Hietala, O. & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kokemusasiantuntija –hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten jakajaksi sekä palveluiden kehittäjäksi. Helsinki: Kuntoutussäätiö & Mielenterveyden keskusliitto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 13.-14.p. Helsinki: Tammi. Huovinen, T. & Rovio, E. 2008. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon – Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. korjattu painos. Helsinki: Hansaprint Direct Oy, 94-113.

Hokkanen, L. 2014. Autetuksi tuleminen - valtaistavan sosiaalisen asianajan edellyttämät toimijuudet. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Hollolan kunta 2016. Hyvinvointikertomus 2013-2016 [viitattu 28.9.2017].

Saatavissa:

<https://www.hollola.fi/library/files/58fdd807c910586ff4003020/Hyvinvointikertomus.pdf>

Hollolan kuntastrategia 2017 [viitattu 2.10.2017]. Saatavissa:

https://www.hollola.fi/library/files/56545f8ec91058018b000b9c/Hollolan_kuntastrategia.pdf

Hotari, K.-E. & Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.): Lastensuojelun ytimissä. 4. uudistettu painos. Juvenes Print. Tampere, 149–164

Huovinen, T. & Rovio, E. 2008. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon – Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. korjattu painos. Helsinki: Hansaprint Direct Oy, 94-113.

Hyppönen, T., Karvinen, M., Litsilä, R., Mattila, H. & Taajamo, T. 2015. ”Horisontissa siintää yhteinen majakka” – Kuntouttava työote Peruspalvelukeskus Oivan lastensuojelun ammattilaisten arjessa. Teoksessa Hämäläinen, J. (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 207-217.

Hänninen, K. & Poikela, R. 2016. Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K.,

Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.)
Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus, Helsinki, 148–164.

Hänninen, V. 2010. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Aal-
tola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-
kustannus, 160-178.

Högnabba, S. 2008. Muuttaako asiakkaan puhe työkäytäntöjä? Tutkimus
BIKVA -arviointimenetelmän vaikutuksista. Helsingin yliopisto. Kuntoutta-
van sosiaalityön erikoisala. Licensiaatintyö.

Jaakkola, H. 2013. Lastensuojelu ja julkisuus - opas ammattilaisille median
kohtaamiseen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Jankko, T. 2008. Mielenterveyden kokemusasiantuntijuuden merkityksiä
kuntoutujien ja omaisten ryhmäkeskusteluissa. Pro gradu. Tampereen
yliopisto.

Järvikoski, A., Härkäpää, K. & Salminen, A. 2015. Kuntoutuksen teorioista
ja ICF-mallista. Kuntoutus 2, 18-32.

Kaukonen, P., Mäkeläinen, P., Petrelius, P. & Rajala, R. 2017. Erityis- ja
vaativimman tason palveluiden kehittäminen - erityistason palveluiden
uudistaminen asiakkaiden tarpeita vastaavaksi [Viitattu 9.1.2017].
Saatavissa: <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/20/article-580>

Kitzinger, J. & Barbour, R.S. 1999. Introduction: the challenges and prom-
ise of focus group groups. London: Sage.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.
Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kärki, J. & Ryhänen, M. 2015. Tieto- ja viestintäteknologian käyttö
sosiaalihuollossa vuonna 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos raportti
nro 20/2015. Tampere: Juvenes Print.

Kääriäinen, A. 2009. Vertaistukijana erossa – dialogisen kohtaamisen
mahdollisuudet. Teoksessa Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki,

P.(toim.) 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Lahtinen P., Männistö L. & Raivio M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Työpaperi 7/2017. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Terveystieteiden tiedekunta, tohtorin väitöskirja. Kuopio: Kopijyvä Oy.

Laitinen, M. & Pohjola A. 2010. Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Oy Yliopistokustannus.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016: 29 [viitattu 28.9.2017]. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1

Larsio, A. 2017. Teoksessa Lehti, M. & Rossi M.. Digitaalinen Suomi2017. Aalto yliopisto. Erweko Oy: Vantaa.

Lastensuojelulaki 417/2007. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Leppilampi, A. 2004. Yhteistoiminnallinen johtaminen. Teoksessa Jaatinen, Kaikkonen & Lehtovaara (toim.) Opettajuudesta ja kielikasvatuksesta – puheenvuoroja sillanrakentajille. Tampere University Press, 196-215.

Leppilampi, A. & Piekkari, U. 1999. Aikuiskoulutusta yhteistoiminnallisesti. Asko Leppilampi Oy.

Malkamäki, K. 2017. Luottamuksen kehittyminen ja johtamisjärjestelmää koskeva uudistus - tapaustutkimus kaupan alan organisaatiosta. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. [Viitattu 19.11.2017]. Saatavissa:

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2462-9/urn_isbn_978-952-61-2462-9.pdf

McLaughlin, H. 2009. What's in a Name: 'Client', 'Patient', 'Customer', 'Consumer', 'Expert by Experience', 'Service User'—What's Next? *British Journal of Social Work* 39; 1101–1117. [Viitattu 20.10.2017.] Saatavissa: <https://academic.oup.com/bjsw/article-lookup/doi/10.1093/bjsw/bcm155>

Mertsola, J., Talvenkorpi, H., Santanen, J. & Tapiola, M. 2017. Poislähetämisen kulttuurista kohtia aitoa osallisuutta! Vertikaalinen integraatio lasten, nuorten ja perheiden erityis- ja vaativan tason palvelujen LAPE-työpajoissa 2016. Teoksessa THL 2017. Erityis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportit. THL – työpaperi 26/2017. [Viitattu 12.11.2017]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134652/TY%C3%962017_26_Ty%C3%B6pajaprosessit_1.6.17_web.pdf?sequence=3

Munro, E. 2010. The Munro Review of Child Protection – Part One: A Systems Analysis. [Viitattu 19.11.2017]. Saatavissa: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/624949/TheMunroReview-Part_one.pdf

Myers, M. D. 2009. *Qualitative Research in Business & Management*. London: Sage Publications Ltd.

Nordling, E. & Hätönen, H. 2013. Miten toteutuu kokemusasiantuntijatoiminta? Teoksessa Moring, J., Bergman, V., Nordling, E., Markkula, J., Partanen, A. & Soikkeli, M. (toim.) *Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015 –Monipuolista sisällöllistä ja rakenteellista kehittämistä 2012*. THL, työpaperi 15/2013, 143–148.

Norta, M. 2016. *Perhekeskus Viisikon omavalvontasuunnitelma*. Omavalvontakansio.

Nuorisolaki 2006/72. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Oranen, M. 2006. Tutkimusta ja tunnustelua lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto-työryhmän loppuraportti. Lastensuojelun kehittämisohjelma. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Palsanen, K. 2013. Yhteistutkiminen – opas sosiaalityöhön. [viitattu 14.11.2016]. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/2335/Yhteistutkiminen-opas_sosiaalityohon_2.0_Kati_Palsanen.pdf

Pekkarinen, E. 2011. Lastensuojelun tieto ja tutkimus- asiantuntijoiden näkökulma. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisusarja. [Viitattu 3.10.2017]. Saatavissa: nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastensuojeluntieto.pdf

Peruspalvelukeskus Oiva, 2013. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2016 [viitattu 28.9.2017]. Saatavissa: <http://dynasty.phnet.fi/asikkala/kokous/20131249-6-2617.PDF>

Perustuslaki 1999/731. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Petrelius, P, Tulensalo, H, Jaakola, H & Hietamäki, J (toim.) 2016. Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi - tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Pohjola, A. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus, Helsinki, 19–74.

Pohjola, P. & Koivisto, J. 2013: Innovaatiot käytäntöinä. Systeminen innovaatiomalli sosiaali- ja terveysalan kehittämistoiminnan perustaksi. Helsinki: Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos.

Pohjola, P. & Korhonen, S. 2014. Social work as knowledge work: knowledge practices and multi-professional collaboration. Nordic Social Work Research 4 (supplement 1), 26–43. [Viitattu 4.4.2018]. Saatavissa:

<https://pdfs.semanticscholar.org/112d/245efd24c454fcc9f2dbe49a879e49062a51.pdf>

Pohjola, P., Pitkänen, N., & Koivisto J. (2015) Sosiaalityön tietokäytännöt vuorovaikutteisina vaihtoalueina. *Janus* 23 (2) 2015, 175-189. [Viitattu 4.4.2018]. Saatavissa: <https://journal.fi/janus/article/view/51251/15703>

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä 2018a. *Strategia* 2022. [Viitattu 9.1.2018]. Saatavissa: <https://www.phhyky.fi/fi/yhtyma/tietoja-yhtymasta/strategia/>

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä 2018b. Opinnäytetyöt ja tutkimuslupa. Hyvinvointiyhtymän organisaation ja henkilöstön sisäinen intranet.

Riekkola, S. 2018. Käsikirjoittaja, runoilija ja kirjoittamisen ohjaaja. Haastattelu 26.2.2018.

Routio, P. 2007. Toiminnan kehittäminen – toimintatutkimuksen prosessi. [Viitattu 4.4.2018]. Saatavissa: <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/020.htm>

Rowles, D. & Brown, T. 2017. *Building digital culture: A practical guide to successful digital transformation*. Great Britain, United States: Kogan Page Limited.

Sahlberg, P. & Leppilampi, A. 1994. Yksinään vai yhteisvoimin? Yhdessä oppimisen mahdollisuuksia etsimässä. Helsinki: Yliopistopaino.

Salminen, A.-L., Heiskanen, T., Hiekkala, S., Naamanka, J., Stenberg, J.-H. & Vuononvirta, T. 2016. Etäkuntoutuksen ja siihen läheisesti liittyvien termien määrittelyä. Teoksessa Salminen, A.-L., Hiekkala, S. & Stenberg, J.-H. (toim.). *Etäkuntoutus*. Helsinki: Kelan tutkimus.

Siisiäinen, M. 2014. Työtä vaille olevat nuoret. Teoksessa Lempiäinen, K. & Silvasti, T. (toim.). *Eriarvoisuuden rakenteet – haurastuvat työmarkkinat Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 91-125.

Silfverberg, P. 2007. Ideasta projektiksi - Projektin vetäjän käsikirja. Helsinki. Konsulttitoimisto Planpoint Oy. [Viitattu 7.2.2018]. Saatavissa: www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/liitetiedostot/ideasta_projektiksi.pdf

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

STM 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö, Kela, Kuntaliitto ja Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos tiedottavat. Sosiaali- ja terveysministeriö 12.5.2015. Tiedote 98/2015. Digitalisaatio avaa kansalaiselle täysin uusia ovia terveyspalveluihin. [Viitattu 4.10.2017]. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70321/URN_ISBN_978-952-00-3548-8.pdf?sequence=1

STM 2009. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma – Mieli 2009 –työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. [Viitattu 4.10.2017]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112002/passthru.pdf?sequence=1>

Särkikangas, U. & Tapiola, M. 2017. Horisontaalinen integraatio: lasten, nuorten ja perhieden kanssa työskentely erityis- ja vaativamman tason näkökulmista. Teoksessa THL 2017, Erityis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportit 26/2017, 53-80. [Viitattu 27.3.2018]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134652/TY%C3%962017_26_Ty%C3%B6pajaprosessit_1.6.17_web.pdf?sequence=3

Talentia 2017. Kuinka voin parantaa tietoisuustaitojani lastensuojelutyössä [viitattu 2.10.2017]. Saatavissa: <https://www.talentia-lehti.fi/kuinka-voin-parantaa-tietoisuustaitojani-lastensuojelutyossa>

THL 2017. Erityis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportit – Osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Työpaperi 26/2017. [Viitattu 19.11.2017]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134652/TY%C3%962017_26_Ty%C3%B6pajaprosessit_1.6.17_web.pdf?sequence=3

THL 2015. Kokemusasiantuntijuus. Teoksessa Partanen, A., Moring, J., Bergman, V., Karjalainen, J., Kesänen, M., Markkula, J., Marttunen, M., Mustalampi, S., Nordling, E., Partonen, T., Santalahti, P., Solin, P., Tuulos, T. & Wuorio, S. (toim.) Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015: Miten tästä eteenpäin? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, työpäpaperi 20/2015, 239-267.

Toikko, T. 2015. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen. [Viitattu 23.1.2017]. Saatavissa: <http://www.seamk.fi/includes/loader.aspx?id=829bcc78-5b64-480b-82c4-c389946952c5>

Tulensalo, H. 2016. Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten kertomuksia lapsille tärkeistä asioista. Teoksessa Nousiainen, K., Petrelius, P. & Yliruka, L. (toim.) 2016 Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, työpäpaperi 20/2016, 44-59.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu laitos. Vantaa: Hansaprint Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2017. Hyvä tieteellinen käytäntö [viitattu 27.2.2017]. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Törrönen, M. & Vauhkonen, T. 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena – Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Forssa: SOS-Lapsikylä.

Vacklin, A. & Rosenvall, J. 2015. Käsikirjoittamisen taito. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Valtiokonttori 2017. CAF-laaturyö. [Viitattu 27.3.2018]. Saatavissa: http://www.valtiokonttori.fi/fi-FI/Virastoille_ja_laitoksille/Henkilostohallintoa_ja_johtamista_tukevat_palvelut/CAFlaaturyo

Valtiokonttori 2008. Ajattele muutos – opas esimiehille ja kehittäjille.
Helsinki: Erweko Painotuote Oy.

Vesterinen, E. & Åsted, T. 2017. LAPE kehittämistyön kokonaisuus - diasitys. Luento Lahden ammattikorkeakoulussa 25.4.2017.

Virtanen, J. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Vornanen, R., Pölkki, P., Pohjanpalo, H. & Miettinen, J. 2011. The possibilities for effective child protection – The Finnish research perspective. ERIS web Journal, 13-33. [Viitattu 2.10.2017]. Saatavissa: http://periodika.osu.cz/eris/dok/2011-01/possibilities_for_effective_child_protection.pdf

Vuokila-Oikkonen, P. 2002. Akuutin psykiatrisen osastohoidon yhteistyöneuvottelun keskustelussa rakentuvat kertomukset. Lääketieteellinen tiedekunta, väitöskirja. Oulu: Oulun yliopistopaino.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

LIITTEET

LIITE 1

Tutkimuslupa Hollolan kunta / Peruspalvelukeskus Oiva

LIITE 2

Kutsu nuorille yhteistutkimisryhmään

LIITE 3

Fokusryhmähaastattelun kysymykset ja teemat

LIITE 4

Sisällönanalyysiesimerkki

LIITE 5

Kohtausluettelon mukainen esittelyvideon materiaali

LIITE 1

Tutkimuslupa Hollolan kunta / Peruspalvelukeskus Oiva

HOLLOLAN KUNTA Peruspalvelujohtaja vs.	PÄÄTÖSPÖYTÄKIRJA 22.12.2016	Luokka §	001 10
Tutkimusluvan myöntäminen			
Asiaselostus	<p>Marika Norta ja Elina Rantalainen ovat toimittaneet joulukuussa 2016 Hollolan kunnan Peruspalvelukeskus Oivalle 28.9.2016 päivätyn tutkimuslupahakemuksen. Hakemuksen liitteenä on ylempi AMK tutkinto -tutkielman tutkimussuunnitelma.</p> <p>Norta ja Rantalainen opiskelevat Lahden ammattikorkeakoulussa Digitalisaatio ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelmassa ylempää AMK tutkintoa. Tutkimuslupahakemus kohdistuu ylempi AMK tutkinnon -tutkielman toteuttamiseen laadullisena kehittämissankkeena.</p> <p>Tutkielman aiheena on luoda malli yhteistutkimiseen lapsiperhepalveluissa. Tavoitteena on asiakkaiden osallistaminen perhekeskus Viisikkoon ja sen kehittämistyöskentelyyn. Kehittämishankkeen tavoitteena on pilotoida asiakkaiden osallistamistoimintaa, tutkia sen mahdollisuutta levitä ja juurtua sosiaalityöhön sekä saadun tiedon perusteella luoda pysyvä yhteis- ja kehittämistoiminnan tapa.</p> <p>Kyseessä on laadullinen, oppiva hanke -tyyppinen, ylempi AMK -tutkielma, jossa aineisto kerätään lapsiperhepalvelujen yksikön työntekijöistä kootun fokusryhmän (ohjausryhmä) työskentelyn ja haastatteluiden kautta. Fokusryhmä työskentelee lastensuojelun asiakkuudesta kokemusta omaavien nuorten asiakasraatityöskentelyssä ja kerää siitä kokemuksia. Ammatillisista koostuvaa fokusryhmää haastatellaan avoimin kysymyksin, jotka litteroidaan ja aineisto analysoidaan. Litteroidut aineistot hävitetään lopullisen raportin valmistuttua. Kaikki tutkimuksen aikana kerätty tieto on luottamuksellista ja tutkijalla on vaitiolo- sekä salassapitovelvollisuus.</p> <p>Tutkimussuunnitelman mukaan ylempi AMK opinnäytetyö raportti valmistuu syksyllä 2017.</p> <p>Hollolan kunnan hallintosäännön mukaan yhtä tulosaluetta koskevien opinnäytetöiden tutkimusluvat myöntää tulosaluejohtaja. Mikäli tutkimus koskisi useita tulosalueita, tutkimusluvan myöntäisi toimialajohtaja.</p>		
Päätös	<p>Päätän myöntää Marika Nortalle ja Elina Rantalaiselle tutkimusluvan tutkimuslupahakemuksen mukaisesti.</p> <p>Valmis tutkimusraportti tulee toimittaa Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lapsiperhepalvelujen tulosalueen käyttöön.</p> <p>Peruspalvelujohtaja vs. Sari Lahti</p>		
Päätösvaltuus	Hollolan kunnan hallintosääntö		
Täytäntöönpano	Asianosainen: Marika Norta ja Elina Rantalainen Tiedoksi: vs. lapsiperhepalvelujen päällikkö Sirpa Lampinen		
Muutoksenhakuosoitus	Perusturvalautakunta		

LIITE 2
Kutsu nuorille yhteistutkimisryhmään

Mä haluan tietää, mitä **SÄ** ajattelet!

Mitä haluaisit kertoa omista kokemuksistasi lastensuojelussa?

Ryhmän jäsenenä Sinulla on mahdollisuus saada äänesi kuuluviin. Ryhmään osallistuvat työntekijät pitävät huolta siitä että kannanottosi ja mielipiteesi viedään päättäjille asti.

Ryhmän toiminnasta tehdään myös opinnäytetyö.

Ryhmän tarkoitus... Esimerkiksi voidaan keskustella:

- Mitä lastensuojelusta pitäisi muuttaa?
- Mitä lastensuojelusta puuttuu?
- Mitä sinä toivot lastensuojelulta?

SUUNNITELLAAN RYHMÄN toiminta yhdessä!

KONKREETINEN MAHDOLLISUUS VAIKUTTAA LASTENSUOJELUASIOIHIN ja omien mielipiteiden ja ajatusten esiintuomiseen

Syödään hyvää ruokaa Eikä unohdeta HAUSKAA YHDESSÄ OLOA!

Ryhmä kokoontuu keväällä 2017 viisi kertaa:
15.2. 8.3. 29.3. 26.4. ja 17.5.

Tapaamispaikka on Fellmanni-campus,
Kirkkokatu 27, LAHTI
Tule sellaisena kuin olet! Terveisin, Marika

LIITE 3

Fokusryhmähaastattelun kysymykset ja teemat

Yhteistutkimisryhmään osallistuneiden työntekijöiden fokusryhmähaastattelu 9.5.2017

Fokusryhmähaastattelun rakenne:

Aikaa varattuna fokusryhmähaastattelulle 1,5 tuntia

Aloitus kirjallisesti pohtien itsenäisesti yhteistutkimiskokemusta (15 min)

Jatketaan keskustellen vastauksia läpi (45 min)

Yhteenveto ja tapaamisen päättäminen (15 min)

Fokusryhmähaastattelun kysymykset ja keskusteluteemat:

1) Edistikö nuorten vaikuttajien ryhmä ja yhteistutkiminen asiakkaiden osallisuutta Viisikon kehittämistyössä?

Jos mielestäsi kyllä, miten? Jos mielestäsi ei, miksei?

2) Miten yhteistutkiminen on mielestäsi hyödynnettävissä kehittämistyössä?

3) Tavoitteena on mallintaa yhteistutkimista. Millainen työkalu/malli olisi mielestäsi toimiva ja helposti käytettävä?

4) Miten Kati Palsasen laatimat yhteistutkimisen periaatteet näkyivät ja toteutuivat ryhmässämme?

(Vuorovaikutussuhde, vapaaehtoisuus, voimaantuminen, tasavertainen ja avoin asiantuntijuus, luottamus ja tunteminen, yhteissuunnittelu, yhteistoiminta, vaikuttaminen, eettisyys)

LIITE 4
Sisällönanalyysiesimerkki

Litteroitu aineisto	Tiivistetty käsite	Pääteema
"keskustelut uudella otteella, kuuntelijana, ei aina kommentteja"	Kuunteleminen	
"kuulen selkeästi asioita, joita en osannut ajatella"	Huomioita	
"mä enemmän kysyn, konkreettinen kysyminen"	Kysyminen	
"kysyminen on ehkä ettei vaan oletta"	Kysyminen	Kohtaaminen
"ei sinänsä muuttanut mutta herkistänyt"	Herkistyminen	
"yksilöllisyyttä, pitää tutustua nuoreen aika hyvin"	Tutustumista	
"joku ei tykkää puhumisesta ja se että missä nähdään"	Yksilöllisyys	
"pitää kohdata aina ihmisenä, yksilönä, tutustua puolin ja toisin"	Yksilöllisyys	

"sellasta tasapainottelua, tavallaan viestinviejänä"	Tiedon välitystä	
"miten ehkä toimisi toisella tavalla ja toivottavasti voisi viedä sinne työryhmällekin sitä"	Toiminnan muutos ja tieto	Tiedonkulku
"tätä on viety eteenpäin ja puhuttu ja vaikutuksia on tullut"	Tiedon välitystä	
"tietoiskupaketin siit sais rakennettua mitä kaikkea ne on niinku tuottaneet"	Tiedonjakamista	

"voi ehdottaa ja tarjota mahdollisuuden vapaaehtoisesti"	Vapaaehtoisuus	
"ei ohjaa liikaa"	Vapaus	Avoim/vapaa
"asenne voi näkyä ja sulkea nuoria, vaihtuva ohjaaja, ei voi olla pakotettu"	Asenne	asenneoituminen
"kriittistä intoa uuteen kehitykseen"	Avoimuus	

"tuli näkyväksi se, että hei työntekijöitä kiinnostaa"	Näkyvyys	
"konkreettinen heräte"	Konkretia	
"uusia näkökulmia työntekoon sitä kautta että kuuli niiltä nuorilta sellaisia asioita, mitä ei oo ite hoksannut ajatella"	Näkökulmia	Kokemuksellisuus
"mä sain enemmän niistä niinku kriitikeistä"	Kehittyminen	
"siitä palkanlisästä niin kyllä sitä työntekijänäkökulmasta tuli, tuli uutta ideoita ja onneksi onnistumisen kokemuksiakin"	Ideointi	

LIITE 5

Kohtausluettelon mukainen esittelyvideon materiaali

Perhekeskus Viisikon
nuorten vaikuttajien
kehittämishankkeen
tuotoksena syntynyt
malli ja käsikirjoitus
toiminnan
käynnistämiseen

Syksyllä 2016 lastensuojeluyksikkö Perhekeskus Viisikossa aloitettiin kehittämistyöskentely yhteistutkimista hyödyntäen. Yhteistutkimisryhmään osallistuivat talon johtaja, psykologi, vastaava ohjaaja sekä sijaishuolto-osaston ohjaaja.

Ryhmään kutsuttiin sosiaalityöntekijöiden yhteistietojen avulla Viisikossa asuneita nuoria, jotka olivat lastensuojelun jälkihuollon piirissä. Näitä nuoria alettiin ryhmän yhteisellä päätöksellä kutsua nuoriksi vaikuttajiksi.

Tutkimuksellinen kehittämishankeemme käynnistyi toiminnan alkamisen ohella. Loppuvuodesta 2016 saatu tutkimuslupa vahvisti, että kevään 2017 yhteistutkimistapaamiset olivat hankkeen aineistoa. Lisäksi fokusryhmähaastattelimme työntekijöitä kevätkauden ja yhteistutkimisryhmän päätteeksi.

Keväällä 2017 nuoret vaikuttajat esittelivät yhteistutkimistoimintaa Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille, vierailivat Viisikossa keskustelemassa siellä asuvien nuorten kanssa sekä olivat haastateltavina LAPE-hankkeen videolla.

LAPE-hanke on lapsi- ja perhepalvelujen kärkihanke, joka toimii vahvasti Päijät-Hämeen alueella. Hankkeen keskeisiin sisältöihin kuuluu kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen palvelujen kehittämisessä. Perhekeskus Viisikon yhteistutkimisella toteutettu kehittämishanke vastasi osaltaan Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän strategiseen linjaukseen kehittää asiakaskokemuksen merkittävyyttä.

TEORIA JA TERMIT
TOIMINNAN TAKANA

Yhteistutkiminen

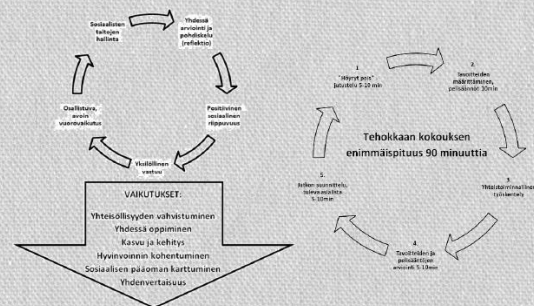
Kati Palsanen toteutti pääkaupunkiseuden sosiaalialan osaamiskeskus Soccassa hankkeen yhteistutkimisesta vuosina 2012-2013. Hankkeesta julkaistiin sähköinen opas, jossa kirjattiin yhteistutkimiselle yhdeksän periaatetta:

1. Suhteessa tapahtuvaa toimintaa
2. Vapaaehtoisuus
3. Voimaantuminen
4. Tasavertainen ja avoin asiantuntijuus
5. Luottamus ja tunteminen
6. Yhteissuunnittelu
7. Yhteistoiminta
8. Vaikuttaminen
9. Eettisyys

Yhteistutkiminen on menetelmä, jossa ilmiötä tarkastellaan yhdessä asiakkaan kanssa ryhmätapaamisissa. Asiantuntija ja asiakas –roolit sekoittuvat ja tärkeintä on avoin sekä vapaaehtoinen keskustelu yhdistävän teeman ympärillä. Yhteistutkimisella pyritään vaikuttamaan myös ryhmän ulkopuolella ja usein ryhmän tuotoksia jaetaan eteenpäin.

Yhteistoiminnallisuus

Perehdyttyämme yhteistutkimiseen, oli menetelmällä todettavissa yhteneväisyyksiä yhteistoiminnallisen johtamisen kanssa. Yhteistoiminnallinen johtaminen muodostui prosessin aikana työskentelymme toiseksi kulmakiveksi. Yhteistoiminnallinen menetelmä ohjaa johtamisprosessia jaettuun toimintaan, jolloin avoin mahdollisuus oppia yhdessä kasvaa.

Asko Leppilampi on esitellyt yhteistoiminnallisen johtamisen mallin. Ryhmäprosessimainen johtaminen aktivoi kaikki osallistujat tasapuoliseen toimintaan ja vastuuseen. Hyvä kokouskäytäntö on yksi konkreettinen esimerkki yhteistoiminnallisesta johtamisesta.

Suhdeperustainen lastensuojelu

Suhdeperustainen lastensuojelutyö pohjaa sosiaalipolitiikan professori Eileen Munron kehittämään Hackneyn –malliin (kokonaisvaltainen lähestymistapa). Mallin tavoitteena on kehittää lastensuojelutyötä pois juridisesta painopisteestä ja takaisin vuorovaikutustyöksi. Mallissa pohjataan toimintaa voimavarakeskeisyyteen, kunnioitukseen sekä yhteistoiminnallisuuteen.

Hackneyn –mallissa toimitaan perheterapeutisesti, dialogisesti, narratiivisesti ja ratkaisukeskeisen terapian oppeja hyödyntäen. Katarina Fagerströmin suomalainen mallinnos painottaa, ettei ammattilaisilla ole suoria vastauksia, vaan tavoitteisiin päästään verkostotyöskentelyllä sekä yhteisen ymmärryksen luomisella. Mallissa on omatyöntekijä, jolloin asiakas ei monitoimijuuudesta huolimatta joudu kokemaan usean ammattilaisen kohtaamisia.

	Hajonainen lähestymistapa lastensuojeluun	Kokonaisvaltainen lähestymistapa lastensuojeluun
Luonne	<ul style="list-style-type: none"> • Suppea tapana keskittyä yksittäisiin seikkoihin 	<ul style="list-style-type: none"> • Laaja seikkojen nähdään olevan suhteessa toisiinsa
Näkökulma	<ul style="list-style-type: none"> • Eriilliset 'ongelmat' 	<ul style="list-style-type: none"> • Kokonainen systeemi
Aiheuttavat vaikutukset	<ul style="list-style-type: none"> • Katsotaan ainoastaan välittömiä ja lähimpiä vaikutuksia • Lyhyet syy-yhteydet 	<ul style="list-style-type: none"> • Eroteltu tilassa ja ajassa • Syy-yhteyksien pitkä ketju, kaukovaikutukset, tahattomat seuraamukset, palautteen vaikutukset
Suosittujen tyyli	<ul style="list-style-type: none"> • Asetukset ja velvoitteet • Byrokrattinen 	<ul style="list-style-type: none"> • Vahvistaa ammattitaitoa • Sosioekonominen
Tulokset (havaitut ja selvitetty)	<ul style="list-style-type: none"> • Kapea valikoima vastauksia lasten ja nuorten tarpeisiin • Riskejä torjuva hallinto • Käsky- ja kontrollihallinto; puutteet ja menettelyt; poistetaan ammattilaisista vähemmistöhallintavaltaa • Periaatteiden noudattamisen kulttuuri • Keskittyminen vakiointeihin, prosesseihin, puitteisiin ja menettelyihin 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaadittavan laajat vastaukset lasten ja nuorten tarpeiden kohtaamiseen • Hallitsemattomien riskien hyväksyminen • Tukeva ja mahdollistava hallinto • Oppiva kulttuuri • Keskittyminen lapsiin, haidän tarpeisiin, tarkoituksenmukaiset ratat; hyödylliset tulokset

KEHITTÄMISHANKE JA TULOKSET YHTEISTUTKIMISESTA

Yhteistutkimaan!

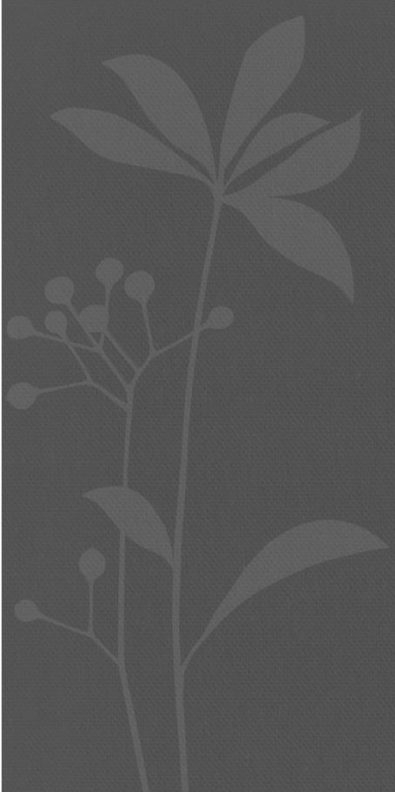
Tutkimuksellinen kehittämissankkeemme pohjasi toiminnassaan ja arvoissaan yhteistutkimisen yhdeksään periaatteeseen, yhteistoiminnalliseen johtamiseen sekä suhdeperustaiseen lastensuojelutyöhön.

Tämän mallin ja videokäsikirjoituksen tulokset ovat syntyneet Perhekeskus Viisikon nuorten vaikuttajien ryhmässä sekä haastatteleamalla toimintaan osallistuneita työntekijöitä toiminnan päättyessä.

Kehittämissankkeen tavoitteena on edistää asiakasosallisuutta toiminnan kehittämisessä sekä tarkoituksena yhteistutkimisen esittelemisellä madaltaa kynnyistä toiminnan aloittamiseen.

Kehittämissankkeen tulosten mukaan yhteistutkiminen osallisuuden edistäjänä ja kehittämistyökaluna lisäsivät:

- Kohtaamista
- Avointa tiedonkulkua
- Kokemuksellisuutta
- Oppivaa asennetta

KOKEMUS- PUHEENVUOROT YHTEISTUTKIMISESTA

Kokemus-
puheenvuorot
yhteistutkimisesta

Perhekeskus Viisikon psykologi

Sijaishuolto-osaston vastaava ohjaaja

Yhteistutkimisryhmään osallistunut nuori vaikuttaja

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän esimies / sosiaalityöntekijä

HUOMIOITA
YHTEISTUTKIMISESTA

Yhteistutkiminen käytännössä

Vapaaehtoisuus ja erilainen asennoituminen koskevat sekä ryhmään osallistuvia nuoria vaikuttajia että työntekijöitä

Miten huolehtia ryhmän turvallisuudesta ja tasapuolisuudesta kaikissa vaiheissa sekä säilyttää lastensuojeluun liittyvä anonymiteetti

Yhteistyöverkostot ryhmän kokoamiseen liittyen: sosiaalityöntekijät hyvä väylä kutsua nuoria ryhmään

Yhteistutkiminen on **konkreettinen ja näkyvä** tapa toimia sekä vaikuttaa – missä ryhmä kokoontuu, jotta kaikki tuntevat olonsa tervetulleiksi?

Yhteistutkimisessa on tärkeää **huomioida jokainen osallistuja yksilönä ja muistaa kysyä** epäselviä asioita

Yhteistutkiminen käytännössä

Toiminta rakentuu vuorovaikutukselle ja dialogille ja hyvin todennäköisesti **vahvistaa tiedonkulkua** työyhteisössä

Ryhmässä syntyy **oivalluksia** ja kokemuksen mukaan parasta **kehittämistä tapahtuu kritiikin** neutraalin vastaanottamisen kautta

Yhteistutkien läpikäydään **narratiiveja eli kertomuksia** yhteisistä kokemuksista ja pohditaan uusia **työskentelymalleja**

Kehittämishankkeen aikana työntekijät saivat yhteistutkimisesta uutta **motivaatiota sekä innostusta**

Nuoret vaikuttajat saivat kiitoksena osallistumisesta **ruokatarjoilut, elokuvalippuja sekä matkakulut**

Yhteistutkiminen mahdollistaa **kokemuksellisen kehittämisen**

SUUNNITELMASTA YHTEISTUTKIMISEEN

Konkreettisesti huomioitavaa yhteistutkimisesta

SUUNNITTELE

Ketkä osallistuvat yhteistutkimisryhmään?
Mitä kautta erityisesti nuorten vaikuttajien rekrytointi tapahtuu?
Millaisia yhteydenpitokanavia käytätte?
Miten kulut järjestetään: ruokailut, matkat, kiitokset?
Missä tilassa kokoonnutte – sopiva kaikille?
Kuka huolehtii tilavarouksista ja ruokailuiden toteutumisesta?

TAPAAMISISSA

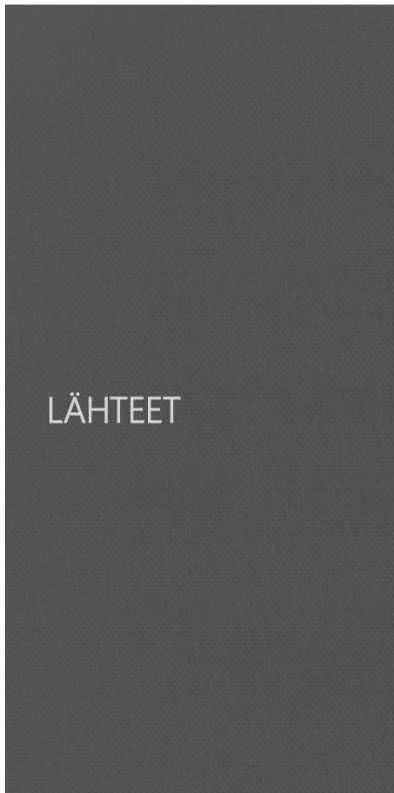
Toiminnan alkaessa perehtyminen yhteistutkimiseen
Yhteiset pelisäännöt tapaamisille, vaitiolovelvollisuus!
Tapaamistiheys ja vapaaehtoisuus osallistumiselle
Eettistä pohdintaa voi tapahtua sekä ryhmässä että itsenäisesti
Miten tietoa yhteistutkimisesta ja kehittämisestä jaetaan?
Haluaako ryhmä viedä kokemuksiaan tapaamisten ulkopuolelle?

JÄLKEEN

Jatkuuko yhteistutkiminen, miten?
Tulosten jakaminen eteenpäin?
Voisiko yhteistutkimisesta tehdä jotenkin näkyvämpää?

TARTU ROHKEASTI KEHITTÄMISEEN YHTEISTUTKIMISELLA!

LÄHTEET

Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu - Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Työpaperi 42/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hellström, M., Johnson, P., Leppilampi, A. & Sahlberg, P. 2015. Yhdessä oppiminen – yhteistoiminnallisuuden käytäntö ja periaatteet. Helsinki: Into kustannus.

Kaukonen, P., Mäkeläinen, P., Petrelius, P. & Rajala, R. 2017. Erityis- ja vaatimattoman tason palveluiden kehittäminen - erityistason palveluiden uudistaminen asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Saatavissa: <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/20/article-580>

Lahtinen P., Männistö L. & Raivio M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehdoja. Työ-paperi 7/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016: 29. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1

Leppilampi, A. 2004. Yhteistoiminnallinen johtaminen. Teoksessa Jaati-nen, Kaikkonen & Lehtovaara (toim.) Opettajuudesta ja kielikasvatuksesta – puheenvuoroja sillanrakentajille. Tampere University Press, 196–215.

Munro, E. 2010. The Munro Review of Child Protection – Part One: A Systems Analysis. Saatavissa: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/624949/TheMunroReview-Part_one.pdf

Palsanen, K. 2013. Yhteistutkiminen – opas sosiaalityhön. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/2335/Yhteistutkiminen-opas_sosiaalityhön_2.0_Kati_Palsanen.pdf

Petrelius, P., Tulensalo, H., Jaakola, H. & Hietämäki, J. (toim.) 2016. Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi - tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Rowles, D. & Brown, T. 2017. Building digital culture: A practical guide to successful digital transformation. Great Britain, United States: Kogan Page Limited.